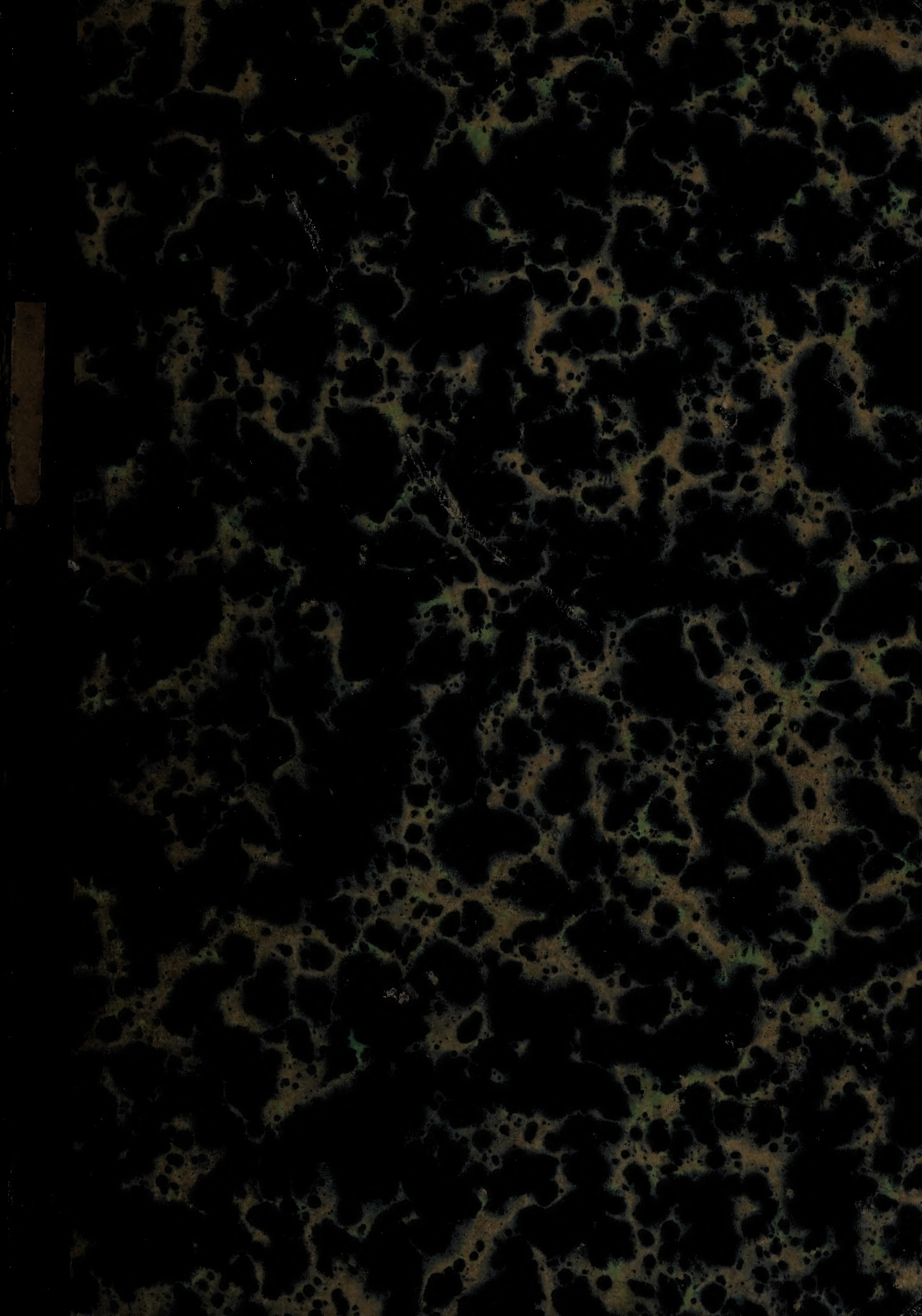
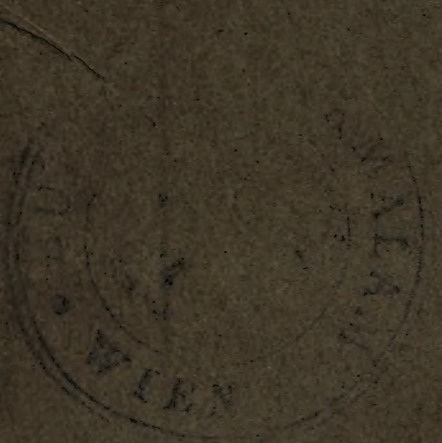

F5

Samuel Rabbi
Epistola
contra Judaeos
(Metz), C. Hochfeder, 1498
H. 14270

S. L. B. 1497.

Epistola Rabbi Samuelis Israhelite missa ad Rabbi Ysaac magistrũ Synagoge in subiulmeta, ciuitate regis Morochorum. Qua iudeus ille catecuminus, aridam iudeorũ ꝺ Messia spem stimulans, ipsos, necnon eorũ posteros, sua spe super testimonijs legis et prophetarũ de venturo Messia esse frustratos, iam mirando tandẽ timendo et expauescẽdo: apertissime demonstrat. Annexa est etiam in fine Pontij pilati, ꝺ indubitata hiesu resurrectione, epistola ad Tiberium imperatorem.

Incipit Epistola quã misit Rabbi Samuel Israhelita Oriũdus d ciuitate Sem regis Morochorũ ad Rabbi Isaac magistrũ Synagoge que ẽ i subiulmeta in pdicto regno. Anno dñi Millesimo. Quã qd ẽ epistolã iudeus ille autor huius libri Cathecuminus. tum ex efficaci eius preciositate. tum quia ligua Arabica plures iudeos. immo plurimos et fere oẽs christianos lateret. volens hac confidentius secreta sua occultare. arabico ydeomate effinxit et exarauit. Tandem abactis multis annis ad manus cuiusdam fratris Alfunsij Boni homĩs hispani ordinis predicatorũ perueniens: que diu latitauit epistola. per eundem Alfunsium Anno domini M. ccc.xxxviij. tpe pontificatus dñi bñdicti pape. xij. de Arabico in latinũ fideliter traducta est. Hec eadem cuius sit editiõis et ad quid valeat phemium ipsius epistole et narratio eius plenius declarabunt. cum titulo qui est talis.

¶ Titulus Epistole.

¶ Epistola quã scripsit magister Samuel israhelita oriũdus d Sem ciuitate regis morochiani ad Rabbi Isaac magistrũ Synagoge que est in Subiulmeta in predicto regno.

¶ Epistola

Conseruet te deus o frater et pmanere te faciat vsqz quo terminetur ista nostra captiuitas: et cõgregetur ista nostra dispersio. et appropiquet spes nostra et signet deus beneplacitũ suum super vitam nostram. Amẽ. Noui et expertus sum qꝫ plenitudo scientie nostri tẽporis cum tuis expositionibus gloriosis viget: tu es enĩ spes nostra certificationis in dubijs legis et prophetarũ: vñ ego particeps doctrine tue. tibi expono gemitus cordis mei: super illis que legis sunt et ꝓphetarũ super quibus anxior cum timore: quapropter recurro ad abundantiam sapientie tue et mitto tibi libellum istum: sperans per te deo volente in veritate confortari ac in dubijs declarari.

¶ Capitulum Primum

Desidero dñe mi certificari per te ex testimonijs legis et prophetarũ et aliarum scripturarũ: q̃re nos iudei generaliter percussi sumus a deo in captiuitate ista in q̃ sumus que põt vocari ppetua ira dei nõ hñs finẽ. Nã mõ sũt mille anni cõpleti et vltra q̃ sic fuimus captiuati. Nos scimus q̃ patres nostri adorauerunt ydola: occiderunt pphetas: et legez dei abiecerũt: et propter oẽs istas transgressiones deus nõ percussit eos captiuitate nisi per septuaginta annis in babylonia: et post tẽpus prefatum placatus est eis et reduxit eos i terrã suã. Et ßm scripturã ira dei fuit tũc tẽpis validissima sup oẽs iras q̃s añ tpa illa cõmemorat scriptura: et tñ vt dictũ est pena tantorũ pctõrũ nõ fuit nisi lxx. ãnis. Et nũc dñe mi ira dei que in pñti punit nos ñ hz terminũ nec finis eius pmittitur in pphetis. Si voluerimus dicere q̃ ista captiuitas seu pssima i q̃ sumus adhuc ẽ illa dei ira ppter quã fuit captiuitas lxx. an. q: tũc non cõplete satisfactũ ẽ d pctis pdictis p illos prẽs nostros. nos facimus deum mẽdacẽ: qd absit. qm̃ ipẽ deus verus et gloriosus illi captiuitati imposuit pfatũ terminũ p pphetas. s. lxx. annos. vñ talis non est rñsio ß euasio seu excusatio vana. nec coram intelligentibus pponẽda: et si dixerimus q̃ ds in illa trãsmigratiõe misertus est vni pti gñis nostri et ñ alteri et illos q̃rũ misertus ẽ reduxit ad reedificãdũ tẽplũ vt dr ppheta hiere. et sumus de illis q̃rũ nõ ẽ misertus. tũc dicẽt nobis xpiani q̃ deus misertus ẽ eorũ q̃ adorauerũt idola et qui occiderũt pphetas: et tñ nos puniuit et punit q̃ nõ peccauimus i pdictis et illorũ misertus fuit i dicto certo termino lxx. ann. sic pena eorũ fuit i certo termino. lxx. an. et nrã punitõ que nõ hz finẽ et ßm nos eãz certã ista ẽ lõga et sine termĩo. in q̃ pena sumus mõ: iã sũt mille anni et vltra nec i lege nec i pphetis huius pene terminũ possumus inuẽire. Quare dñe mi cũ deus puniuerit prẽs nostros ppter ydolatriã et ppter interfectionẽ pphetarũ et pctm̃ pene fit notũ in scriptura: cũ deus non punit bis idipm̃. p pctis illis pteritis fuit pẽa. s. captiuitas. lxx. an. q. dẽ pẽa nrã ẽ nobis iflicta p eisd. pctis patrũ nrõrũ: et cũ deus ñ puiat vniuersaliter nisi ppter vniuersale pctm̃. oz q̃ post illã captiuitatez nos peccauerimus

oēs coraȝ deo pctō maiori quā fuerit ydolatria pentū nrōꝛuȝ et quā fuerit interfectio ꝓpheta rū. ex q̄ deus ꝓ pctis p̄dictis pu niuit pentes nrōs. lxx. āñ. et nō amplius. et nos puniuit et pu nit mille ānos et vltra: et posu it et dispersit nos p q̄ttuoꝛ ptes mūdi. Tñ quicqd cōtingat dei sumus in oī euentu qꝛ nulla est excusatio. super dicta respōde.

¶ Capitulum secundum

Apposito ergo domi ne mi q᷑ simus in pctō aliq̄ maxio. rogo nūc q᷑ certifices me: si postq̄ȝ deus di spersit nos d̄ hierusalē et misit in captiūtatē istā lōgissimaȝ seu ppetuā ꝓpter illud pctm̄. sine auctoꝛitate nrā et ꝓpꝛia volūta te sine spāli mādato dei ī capti uitate ista icepimus obseruare circūcisiōȝ et sabbatū et alias ce rimōias q̄s tenemus ꝭm legeȝ moysi. Clā et cognoscimus q᷑ a tpe q̄ Titus destruxit cītatē san ctā et tēplum cōbussit et bibliote cas et nos ī captiūtatē istā dispsit q᷑ extūc cessauit inter nos ignis. sacrificiū. oblatōēs et holocau sta. et d̄s ñ ꝓmisit nobis postea ꝓphetiam. nec p ꝓphetā. nec p reuelatōȝ aliquā certā q᷑ nos de beremus redire aliqñ ī hierusa salē ī statu p̄stino. nec mādauit nobis postea q᷑ obseruaremus obseruātias p̄dictas. videtur er go sequi q᷑ nos non a deo ꝭ ab alijs qui erāt ī ira dī obseruāti as p̄edictas accepimus et tene mus. Et videtur q᷑ iuste dicent nobis aduersarij nri. Sic vos obseruatis circūcisiōȝ et sabba tū et legitis in sinagogis libꝛos moysi et ꝓphetarū sine māda to dī. q̄re nō assumitis vobis si militer sacrificiū et ñ facitis vo bis sacerdotē et regē et pꝛīcipē et vnctōes sctās et incēsū: et q̄re nō edificatis altaria et seruatis ce rimōias et oīa alia que sūt ī lege cōtēta: sic sabbatū et circūcisiōȝ et plura alia que obseruatis ꝭm traditōes vꝛās sine mādato dei ex volūtate ꝓpꝛia. et simpliciter ex vtraq ꝫ pte curritis ī offensaȝ Et si hec p̄dicta facitis contra volūtatē dei vl̄ dicitis qꝛ volun tas dei ē et bñplacitū q᷑ hec ꝭue tis et hec ñ faciatis qꝛ facē ñ va letis. q̄d tñ ōñdere ñ potestis. q̄ re nō obꝭuatis p̄dicta alia. q̄rū mādata facere potestis. Et si re ges ñ pmittūt vos facere et ppl'i sub q̄bus iacetis ñ pmittūt vos ista mlta facē. q̄re pmittūt vo bis circūcisiōȝ et libꝛos et sinago gas et alia que seruatis. Et ad hec dñe mi nō ē nobis ī pꝛōptu responsio sufficiēs vt videtur. Scimus tñ tiorē dei in oī euētu.

¶ Capitulum Tercium

Inuenimus dñe mi deum loquētē p os zacharie pphete et dicētē ca. vij. vbi loquitur d illa prima captiuitate breui. interpretatus hāc auctoritatē Nā ſm q ſcripta ē in arabico ſicut ifra poſita ē ſonat ī latino. hec dt dñs ſacerdotib3 et populo terre. Qñ ieiunaſtis et ploraſtis in. vi. et. vij. toto tpe. lxx. ānorū: et ītelleriſtis q mihi ieiunaretis et ad me plorarectis. ego tale ieiunium nolui a vobis. Noſtra aūt trāſlatio aliter h3. ſed ego ſcribere propono ſic auctoritates iacēt in arabico q̄s Samuel iſte īducit ñ ſic iacēt in nrā biblia Innuit ds. dñe mi ī pdictis vbis q dū nos iudei fuimus p lxx. annos in dicta captiuitate. fuimus ſine lege: q: ieiuniū hēmus a lege ſicut alias obſeruantias. et ſimiliter fuimus ſine circūciſione et ſine ſabbato Et ſine dubio oīa hec nō valēt dū ira dei manet ſup ppl3 ſuū Illa v̄o pma ira dei fuit breuiſ q: hūit certū terminū. lxx. ann. Iſta q̄ dei ī q̄ nūc ſumus ē lōga. iā mille ānorū et vltra: et ñ iuenitur ei terminus ī pphetis. Et timeo dñe mi q ſicut deus miſit ī captiuitatē illā breuē patres nrōs ſine lege et ſine obſeruātiis eius nec acceptauit ieiunia nec obſeruātias alias eius legis q̄uſq fuit cōpletum tps pene ipōrum. ſ. lxx. ānorū. ſic in iſta captiuitate vltima non acceptat opa que facimus ſm obſeruantias legis: q̄re cōſtat q nos ſumus in maiori pctō nūc q̄3 patres noſtri fuerint in babilonia. Vnde nos ſumus in maiori di ira q̄3 illi. et p cōſequens opera noſtra ſunt ei minus placita: et nos ſumus ei magis odioſi. et p3 q illi pp̄ter mortē pphetarū et q: ydola coluerūt: fuerūt tantū. lxx. annis ī captiuitate: et nos pp̄ter magnū pctm̄ et maximū ſumus captiui. iā ſunt mille āni et vltra. Et hec captiuitas ſine dubio ē illa quā deus p os Danielis pphetauerat et vocauit deſolatōe3 ciuitatis cum dixit capitu. ix. vſq ad cōſummationē et finē pſeuerabit deſolatio 7c. Pria captiuitas vocatur trāſmigratio: q: poſt modicum tps fuerūt reducti cū honore ī ieruſalē. S3 hec vidētur deſolatio ppetua ī q̄ p certo ds nō miſerebitur noſtri ſicut ñ miſerebatur patrū noſtrorū in babilonia. excepto q cōſolabatur eos p pphetas qui pmittebāt illis liberationē et erant oēs ſimul: nobis autē nihil promittit et inſup diſpſit nos p vniuerſa regna mūdi: attn̄ quicquid con

tingat dei sumus i omi euentu.

¶ Capitulum Quartum

D ñe mi valde mirabile ē mihi de nobis. speramus eñi q̃ttidie liberatiōez de captiuitate ista et sp de hac loq̄mur et sp loq̄mur d̄ reductōe nrā i ierusalē: vł sumus ceci vel deceptores simplicium. Nā cōstat q̄ post dispsionē nostrā que facta est p Titū nō apparuit in nobis ppheta qui nobis pmitteret reductionē: nec etiam post captiuitatē.lxx. annorū fuit ppheta qui loqueretur de ista captiuitate que non h̄z finē nisi in fine mundi: nec liberationez ab ea nisi p cōsummationē seculi: q: Daniel illaz vocat desolationē sine fine.ca.ix. Vñ timeo dñe mi q̄ cū tāta captiuitas nō possit manere super totā gētē nostrā a deo nisi ppter maximū pctm̄ i deū maius q̄z interfecisse pphetas et adorasse ydola: ppter que pctā patres nostri fuerūt puniti: q̄ sicut d̄s nō miser[...]tur nostri i vita cuz in eodem [...]ctō perseueremus: q̄ nec miserebitur mortuis ex nobis. attamen sumus dei in omni euentu qui euenerit.

¶ Capitulum Quintum

D Omine mi videtur mihi q̄ decipiāus alios et nos ipsos. q: in libris legis et pphetarū habemus deū pmittentez nostre genti liberatōnē et cōgregationē d̄ dispersione multipliciter. Sed bñ aduertenti oēs pmissiōes q̄s habuimus vel fuerunt cōplete añ captiuitatē.lxx. annorū vel i ipsis.lxx.annis. vł pmissiōes fuerūt ppter pctā illorum quibus pmisse sunt totaliter ipedite: sicut pponaz corā te dñe. Exempli gracia: ista pauca dicūtur in Ezechiele. Si feceritis iusticias meas et mandata mea seruaueritis cōgregabo vos d̄ q̄ttuor ptibus mūdi: et leuabo vos et educā vos p mare: et reducā vos in domū sctāz meam. Ecce q̄ id quod dñs nobis pmittit per Ezechielē in predictis v̄bis et alijs locis libri eius dē pphete iā cōpletū est pluries añ illā captiuitatē.lxx. annorū: et oēs pmissiōes dei tales maiores et minores que in diuersis locis sacrorū librorū cōtinentur cōplete fuerūt añq̄z caderemus in istā vltimā captiuitatē que non h̄z finē: mō sumus iā in.M.anno et vltra. nec in aliq̄ pphetarū eius terminū inuenimus. nec illa dei pmissio. vbi agit de liberatiōe et congregatiōe. intelligitur de ista captiuitate perpetua sz d̄ illis tribulatiōibus et disper

sioibus añ dictos.lxx.ãnos. Et cũ nulla cõgregatio ꝺ dispersio ne promissa ẽ nobis: oportet ꝙ post añ dictos.lxx.annos cõmisimus illud magnũ pctm̃.propter qꝺ deus sine termio punit nos: in quo pctõ sumus et manemus om̃s.alias deus miscꝺiam suã nõ cõtinerꝫ i nobis ira tã lõ ga: nã videmus ꝑ scripturas ꝙ oĩa ꝑdicta que commiserũt patres nostri añ.lxx.annos ꝑdicte captiuitatis punita fuerunt: et de multis exẽpla hec pauca ĩducã. Peccauerũt patres nostri q̃ exiuerũt ꝺ egypto et promissio eis facta.in eis locũ nõ habuit: ꝟ in pctis suis in deserto mortui sunt. Peccauit ipe moyses ad aquas cõtradictõnis et terrã promissiõis nõ ĩtrauit. Peccauit ipse aaron et portauit penã. Hely sacerdos peccauit et fractis ceruicibus expirauit: et posteritas eius sacerdotio priuata ẽ: cui tñ deus promiserat sacerdotiũ intemũ. Sꝫ hm̃oi promissa intelligũtur semper nisi ꝓpter pctã demereantur accipere vt patꝫ ĩ regno dauid et in aliĵs posteris eius. Sic etiã deus verus et gloriosus promisit Abrahe pro semine suo terrã illã in eternũ possidẽdã: ꝟ frequẽter ꝑdiderũt eã prẽs ꝓpter pctã sua et frequenter restituit eã dñs illis: vsqꝫ ad vltimaꝫ vicẽ q̃ ꝑdiderũt eã iã sũt mille anni et vltra: et non ẽ spes recuperãdi eã: q: manemus oẽs in eo dẽ pctõ propter qꝺ terram nostrã perdidimus. Et dñe mi multũ mirabile est cũ oẽs cõcordemus ꝙ oportet ꝙ post captiuitatẽ.lxx.annorũ in babylonia peccauimus cõtra deũ pctõ maximo. et tñ nullus ẽ qui dicat ꝙ est id pctm̃: et si aliquis nostruꝫ diceret aliq̃liter cognoscat nostrã causaꝫ et pctm̃ propter qꝺ ĩcurrimus tãta mala. nullus tñ id aperuit proxio suo: nec ipsemet qui cognoscit in suã cõuertit vtilitatẽ: ꝟ om̃s iacemus prostrati: et videmus manifeste ꝙ ꝑdicta captiuitate.lxx. annoruꝫ erat deus cũ patribus nostris ĩ prophetis scꝫ Hieremia et aliĵs prophetis et dedit eis Salathiel ducẽ et principes et sacerdotes cũ quibus exiuerũt de babilone: peracta pñia et placato deo edificauerũt tẽplũ et hierusalẽ et alias ciuitates: et effudit deus super illas miscꝺias suas copiosas et tñ in ista captĩtate nullus propheta nobiscũ ẽ: nec deus vt apparet. Copiose igitur domĩe ĩquirã et nõ cessabo querere qꝺ pctm̃ est id tm̃ ꝓpter qꝺ sumus ĩ captiuitate mille annis et vltra

nec habemus prophetā nec regē nec sacerdotē: nec altare: nec sacrificiū: nec vnctionē: nec incensum: nec purificatioꝫ. imo facti sumus abhominabiles toti mūdo sicut deo: et cōtēptibiles viri In solo corde tantū nostro regnat supbia q̄ nos ipos p̄ferimus toti mundo. Et qđ sup hec sentio pandaꝫ tibi dn̄e mi: nec minus quicquid eueniat nos dei sumus in omnibus.

¶ Capitulum Sextum.

Nunc ergo dn̄e mi pateo in q̄d pctm̄: ꝓpter qđ sumus in hac desolatiōe et in captiuitate ista: sit pctm̄ sup q̄ locutus est deus p ꝓphetam Amos. 2. c. cū dt sic. Sup tribus sceleribus israel cōuertā vel trās feram. Nota q̄ vbi i nostra biblia est conuertā hic hꝫ transferam. et est ad ꝓpositū eius magis. et sup q̄rto Non transferā eos qm̄ vendiderūt iustū ꝑ argento. Et nos dn̄e mi ꝫm doctrinam nostrā docemus q̄ iste iustus fuit ioseph filius Jacob qui fuit venditus et sic tenerem ego nisi q̄ sermo diuinus pōit istud pctm̄ vēditionis q̄rtuꝫ in nūero pctōꝝ siue scelerū israel primū. Ipi etiā xp̄iani q̄bus sacrorū librorū studiū videtur esse traditū a deo r̄ndent doctrine nostre p̄dicte et dicunt q̄ primū in q̄ttuor sceleribus israel est venditio ioseph a fratribus suis: et scđm pctm̄ siue scelus assignāt adorationē vituli in Oreb. et tercium scelus occisionē ꝓphetarū i babilonia ꝓpter qđ fuimus captiuati. lxx. annis. Et dicunt q̄ quartū scelus israel fuit vēditio iusti scꝫ Jesu qui ad litteram fuit vēditus post transmigrationē p̄fatam. lxx. annorū. Et si domine mi volumus tenere p̄fatā doctrinam nostrā: et r̄ndere xp̄ianis oportet q̄ nos assignemus i israel añ venditionē ioseph varia scelera p̄cessisse: vt ipsa vēditio ioseph sit q̄rtuꝫ scelus. Sed hoc nō poterimus sustinere: q2 testimoniū libri genesis est contra nos qui venditionē ioseph ponit primū scelus filiorū israel et ꝓpheta amos ponit expresse quartū scelus vēditionē iusti. ꝓpter qđ fuimus i captiuitate: de q̄ loquitur deus. comminās. q̄ non reducet nos vltra in terraꝫ ꝓmissionis cū dicit. Et sup q̄rto non transferā eos qm̄ vendiderūt iustū ꝑ argento: et manifeste appet mihi q̄ nos sup isto pctō q̄rto vēditionis iusti. iuste sumus puniti. iaꝫ sunt mille anni et vltra In q̄ tpe nil ꝓfecimus inter gentes nec est spes ꝓ

ficiendi amplius.

¶ Capitulum Septimum

Expauesco dñe mi et timeo q iste Jesus quē colūt xpiani sit ille iustus vēditus ꝑ argento ſm Amos ꝓphetā: et timeo q d ipō sūt hec que mihi occurrūt testimonia ꝓphetarū. et illi eidē in doctrina sua valde apte applicāt xpiani Jsaiaꝫ ꝓphetā qui dt primo ca. Ve gēti peccatrici filijs sceleratis qm̄ ipi se elōgauerunt a deo et plasphemauerūt sctm̄ eius et inclinati sunt retrorsum. Jtē idē ꝓpheta dt. Quasi ouis ad occisioneꝫ ductus ē qui non aperuit os suum. Jtē dt vir hn̄s dolorē et sciens infirmitatē. Jtē fuit despectus et ꝓpter hoc nō reputauimus eū. Jtē oblatus ē q2 ipse voluit Jtē de angustia ad iudiciuꝫ positus ē. generationē eius qs enarrabit. Jtē ꝓpter culpā populi mei transfixi eū et dabit iniuriatores ꝑ sepultura et diuites pro morte sua. Et timeo dñe mi q iniuriatores fuerūt patres nostri. et diuites pilatus et herodes et anna et cayphas sicut dt ꝓpheta dauid. Cōsurrexerunt omes reges terre et maiores contra deū et cōtra xpꝫ eius. Reges scꝫ p̄dicti. maiores scꝫ patres no nostri Et timeo dñe q iste iesus sit ille cōmutatus et vēditus ꝑ argento de q̄ loquitur Zachari as ꝓpheta et amos et alij prophete de q̄ etiā loquitur Jsaias ꝓpheta ca. liij. Deponet oēs iniquitates et orabit ꝑ infidelibus ¶ Timeo etiā ego dñe mi q iste Jesus sit ille iustus de q̄ dt Dauid. Delectati sunt i aīaꝫ iusti: et sanguinē innocentē cōdēnabūt: et ꝓpter hoc eiecit eos deus et disperdet illos dn̄s deus noster. et timeo dñe mi q iste sit ille iustus d q̄ loquitur Hieremias ca. ix. cū dt. hō est et quis est qui itelligit eū. Jtē Hiere. ca. x. Spēs vultus nostri xp̄s deus captus ꝑ peccatis nostris. Cui diximus i vmbra tua viuemus inter gētes. Timeo etiā dñe mi q iste sit ille iustus d q̄ dixit ds ꝑ os Zacha. ꝓphete ca. xiij. dicemus eī in illa die. Que sūt iste plage i palmis tuis. Et rn̄debit his plagatus fui in medio domus mee iter illos qui dilexerūt me et leuauit ensem pastor meus supra me Jtē idē ca. xij. Aspiciāt ad me die illa et illū quē trāsfixerūt et plangēt sup illū q̄si plāctū vnigeniti. Timeo etiam dñe mi q iste fuit iustus ille d q̄ dt Abacuc ca. iij. Cornua eius in manibus eius ibi abscōdita ē fortitudo eius &c. Et ꝓpheta cōcordat cū euāgelio xpi-

anorū vbi narratur mors Jesu et dr. Cū aūt veīssent ad iesū invenerūt eum mortuū et extendit vnus ex eis lanceā suā et trāsfixit eū et cōtinuo exivit sanguis et aq̄. Paveo dn̄e mi q̄ sit ille de q̄ dt Abacuc.c.xiij. Egressus es dn̄e salvare populū tuū cū xp̄o tuo.

¶ Capitulū Octavū

Expavesco dn̄e mi sup his quis fuit iste iustus sine pctō d q̄ loquitur Jsa. ppheta. et quis sit ille iustus venditus p argento ppter qd̄ dicit dn̄s p Amos pphetā vbi supra q̄ in testimoniū q̄rti sceleris nō trāsferet nos i terrā pmissiōis. Amplius vidi etiā dn̄e mi q̄ cōpletū est qd̄ scribitur Danie. pphete ca.ix. vbi dt. Postq̄z cōsūmate fuerūt lxij. hebdomade occidetur xp̄s et tunc veniet populus cū principe venturo et destruent castrū. citatē et domū cōminuēt et cōtaminabunt eā et auferetur sacrificiū. et cōsummabitur destructio pp̄etue desolationis. Et nō ē dubiū dn̄e mi q̄ destructio desolatiōis ppetue. i. captivitas in q̄ sumus iā sunt mille anni et vltra. Et apte dt deus p pphetā q̄ erit desolatio ppetua post occisionē xp̄i. sicut ē desolatō nostra postq̄z Jesus fuit occisus: nec cōminatus est deus nobis ppetuā desolationem nisi post occisionē xp̄i. Et si voluerimus dicere q̄ an̄ mortē iesu fuimus i desolatōe ista. Ad hoc r̄ndent nobis xp̄iani q̄ an̄ mortē illā nō fuit desolatio nisi. lxx. annis: et post hoc fuimus rediti in terrā pmissiōis et fuimus apud deū i gracia et honore Certe dn̄e mi ego nō video excusationē cōtra pphecīā istā: q: de facto pmittitur nobis q̄ postq̄z a reedificatōe tēpli fuerūt cōplete xxij. hebdomade q̄ sūt anni cccc et xxxiij. Tūc fuit iesus occisus a patribus nostris: et postea venit Dux. s. Titus et populus romanus et fecerūt nobis ꝼm pphecīā istā. Et si dicamus q̄ xp̄s n̄ dū venit ꝟ cito venturus est tunc habebimus terrā pmissiōis: et reedificabimus civitatē et habebimus grām dei et honorem in terra nostra. et ergo desolatō n̄ erit ppetua. R̄ndent nobis xp̄iani q̄ ergo adhuc manz occisio xp̄i et adventus titi et romāi populi: et desolatio peior quā ista in q̄ sumus mille annis et vltra. heu mihi dn̄e mi n̄ est excusatio nec evasio cōsona: et nihilominus si est ita. attamē dei sumus in oi eventu et ideo in eo speramus.

¶ Capitulum Nonum

Timeo dñe mi q̄ xp̄us iam venit et ad imple uit primū aduentū su um: q̄ in scripturis nostris in uenimus duplicē eius aduen tū. Primus aduētus xp̄i descri bitur in pphetis in pauperta te et humilitate. Secundus in gloria et maiestate. et de vtro q3 aduentu proponaz illa que mihi occurrūt. De p̄rio aduen tu dicit deus p os prophete Jsa. ix. Letare filia syon. ecce p̄ ceptor tuus venit paup eqtans asinū. Et in isto aduētu descri bit eū Jsa. despectū. Daniel oc cisum. Zacharias et Amos vē ditū: et tamē iam oīa fuerūt cōpleta que isto libro descripsi et describā. Nō reputauimus et nō cognouimus eū sicut di cit Jsai. propheta sed despexi mus eū et preualuimus contra eum. Sed gloria eius et maie stas eius erit manifesta ī secū do eius aduentu quādo ignis et flamma p̄cedēt eū. et exarde scent et inflammabit in circui tu inimicos eius. sicut dicit de us per os pphetarū Dauid et Jsaie. Et considero dñe mi q̄ xp̄s nō iudicabit aliter quā cū igne ad mortē. q̄ nos interfeci mus oēs pphetas qui annū ciauerūt nobis de ip̄o. p̄ut de us testificatur cōtra nos p os Helie pphete quarto libro re gū. Et sic interfecimus illum iustū ppter quē sumus in ira dei sine fine. Attū dei sumus.

Capitulū Decimum.

Timeo domine mi: de us describit apte duos aduētus xp̄i p os Jsa ie pphete ca. ij. cū dicit. Cōsur ge cōsurge induere fortitudi nem brachiū dñi. bis dicēs cō surge ppter eius duplicez ad uētū xp̄i. et sigillatim clare pri mū scribit aduentū quantum ad passionē et deiectionē eius ca. l. et cap. liij. p totū. Et speci aliter cum dicit vidimus eum. et nō erat ei aspectus neq3 de cor ec. Primū eius aduentū po nit Jsa. ca. ix. cū dicit. Paruu lus natus ē nobis. Et statim subiungit scđm eius aduentū. cuz dicit et vocabitur fortissi mus gigas. grā potēs sup do mū et thronū Dauid scribit et cōfirmet illud Amon. et vsq3 ī sempiternū. Zacharias autē p pheta dscribit eū pauperē et se dētē sup asinū cap. ix. Et quid aliud est hoc nisi q̄ ppheta il le describit primū aduentuz in humilitate. et secundū in potē tia et maiestate. Sic etiā descri bit eū Daniel capi. vi. circa me

dium vbi dicit Considerabam vel aspiciebã in visione noctis. et ecce cũ nubibus celi quasi fili/ us hominis veniebat et vsq3 ad antiquũ dierũ peruenit. et in cõ spectu eius obtulerũt eum. et dedit ei potestatem et honorẽ et regnũ. omnis populi tribus ac lingue adorabũt et honorabũt eũ et seruient ei. hebreus habet. tribus ac lingue honorabunt eũ. et non deficiet potestas eius. q2 nõ auferetur. et regnũ eius manebit ineternũ. Nostra aũt trãslatio h3 tribus ac lingue seruiẽt ei. et ptãs eius eterna que nõ auferetur. et regnu3 eius quod nõ corrũpetur. alias Et nõ deficiet potestas eius. alias Potestas eius ineternũ et regnũ eius manebit ineternũ. alias Nõ corrũpetur. Et mãifestũ ẽ dñe mi q2 in secũdo aduentu sedebit xps ante antiquũ dierũ qui est deus ad iudicandũ sicut sedit in primo aduentu añ patres nostros iudeos vt iudicaretur. et istos duos aduẽtus messie id est xpi innuit Dauid ppheta i psalmo cũ dt. q2 venit qm̃ veit iudicare terrã. Propter primũ eius aduẽtum qui fuit simplex dicit. quia venit. Propter secundum vero quia erit cũ potentia. dixit. quoniã venit iudicare terra3. De secundo eius aduentu loquitur. Zacharias ppheta ca. xiiij cum dicit impriment vestigia pedes sup montẽ oliuaru3 ꝛc. Et nos dñe nõ dicimus q2 deus in essentia sua et natura hab3 pedes nec carnẽ. nec ista que corporis sũt. Sed habere talia conuenit soli creature corporee. Dicit etiã dauid ppheta quod supra allegatũ est. loquẽdo de secundo eius aduẽtu. Ignis in cõspectu eius exardescet et incircuitu eius tẽpestas valida. sed dñe nos non dicimus q2 deus sit circũspiciẽs vel circũscriptus q2 aliquid posset esse in circuitu eius inquãtu3 deus. ß auctoritates similes habent veritatẽ ad litterã in illo isto quẽ pphete describũt. nunc loquẽtes d eius humilitate. nũc de eius maiestate. et de hoc loq̃tur malach. ppheta ca. iij. cũ dt Ecce dñs veit et q̃s poterit stare ante aduentu3 eius: ipse eni q̃si ignis cõflans: et sedebit et liquefaciet argentũ et aurũ. Ecce q̃liter iustus ille qui fuit iudicatus venit in secundo aduentu. et attende dñe mi qualiter describit eum idẽ ppheta in eode3 ca. iij. cũ dicit Tunc ego veniã et intrabo in iuditio ad eos. et ero testis verax super adulteris et malis et periuris. et super illos qui de

fraudant mercedē mercenarij et qui spoliant pupillos et viduas et opprimūt pegrinuz et pauperē. Et idē dn̄e mi describit Ezechiel cū dicit ca.xxxiiij. vbi loquitur de pastoribus et ouibus dicens Ego seperabo ab eis.s. a iustis trāsgressores et incredulos. Hec non habet translatio nostra. Sed in arabico dicit sic O dn̄e mi ecce q in secūdo aduētu separabit incredulos de medio iustorū sicē etiā dicūt Malachias et Ezechiel clare. Et in primo aduentu nemo nostrū cognouit euz quia non exiuerat limites humane nature sicut dicit deus p os pphete ca. liij. Et inter iniquos cōputatus ē.et ppter hoc non reputauimus eū. Et Hieremias dicit ca.xviij. Ipse ē homo et quis cognoscet eū. Et timeo domine mi q patres nostri in primo aduentu Messie defecerunt et errauerūt.et ppter hoc sumus in ista captiuitate que nō habet finē. Et tamen quicquid cōtingat dei sumus et in ipso speramus.

¶ Capitulū vndecimū.

Domine mi paueo ne iste iustus sit ille saluator qui iudicaturus ē cum potētia om̄es qui credide rūt in eū quoniā pphetā Dauid dicit de illo Notū fecit dominus sanctū suū et in conspectu gentiū reuelabit iusticiā suam. Adhuc dicit ysaias.ca.xij. Haurietis aq̄s de piscinis saluatoris.qd dictum ꝓm videre meum intelligo de baptismo. Nam in primo aduētu saluauit p aquā. et in secundo iudicabit p ignē. et de saluatore dicitur dn̄e mi Job.ca.xix. Scio q saluator meus viuit et in nouissimo die de terra surrecturus sū.et ī carne mea oculi mei videbūt deum meū. Attēde domine et magister mi q vocat istū saluatorē deū. Constat aūt q oculi carnis nō videbunt dei essentiam. Ecce habemus ꝓm scripturas q saluator ē iste iustus de quo est sermo et solus potest dici verus iustus quoniā nullū peccatuz fecit ꝓm q de illo deus testificatur per os ysa.pphete.nec de Moysi nec de aliquo pphetarū dicitur q sit saluator iustus et sine peccato. qr Moyses peccauit et oēs alij pphete peccauerunt sicut vos scitis domine mi. Et idcirco nullus eorū vocatur iustus in scriptura. sed id nomen isti soli saluatori prophete imponūt et ascribūt.et sine dubio nō

saluātur nisi hi qui credunt ad uentū suum. et illi qui non credunt in eum nō habent causaз aliquam ꝙ saluētur ab illo in secundo aduētu eius sed digni sunt morte. quia si digni erant morte illi qui nō credebāt Moysi et non obediebant ei. qui fuit peccator. q̄ztomagis digni sūt igne illi q nō credūt et blasphemant istum iustum et dominū qui pctm̄ nesciuit nec fecit vnqз. Quicquid tamen eueniat dei sumus nos.

¶ Capitulum duodecimū

Domine mi nos inuenimus ī scripturis ꝙ cristus exaltabitur de terra ad celum. et ego timeo ꝙ illud sit completuз in isto iusto qui fuit interfectus a patribus nostris. et de ista exaltatiōe dicit dauid propheta in psalmo xxiij. O magnates aperite portas principatus vestri. et eleuamini porte eternales. et introibit princeps glorie. Et attende domine ꝙ respōdent illi angeli in celo. Quis ē iste priceps et rex glorie. et ip̄e r̄ndet illis. dominus virtutū fortis in prelio ipse est rex glorie. Et cōstat domine mi ꝙ iustus iste dominus virtutū non habuit prelium nisi in primo aduentu suo quia quādo sedebit ad iudicandum. ignis in circuitu eius erat descet et inflammabit in circuitu inimicos eius. et cōflabit iustos per ignem quasi argentū et hoc in vltimo eius aduentu. Nullus aūt preliabitur contra illum. nec locus erit pugne Ad huc de iusti huius exaltatiōe dicit ysai. capi. lxiij. Quis est iste qui venit de Edom rubēs vestimētis eius de bosra sicut ille formosus ē stola sua. et respōdet his iustus iste. Ego qui loquor iusticiā sum expugnator ad saluationē. et dicūt ei angeli O domine quare rubrū est vestimētuз tuū sicut calcātis torcular. R̄ndet dicēs illis. Torcular calcaui solus et nō erat vir mecū Vide domine mi que ꝓpheta loquitur ysa. Et timeo ꝙ huius iusti respōsio nō tangat nisi nos maxime cum dicat Calcaui eos in ira mea donec aspersi sūt sanguine. Cor suuз sup indumenta mea. ꝧ dies vltōis in corde meo et annus retributionis mee venit. Quid ergo sperare possumus domīe mi in iusto isto vbi scimus ipsum de nobis angelis fuisse conquestuз in celo et notificauit eis ꝙ ipse calcauerat torcular solus. Et q̄d aliud calcauit in ira sua

nisi nos qui post bellū qd̄ habuit nobiscū in primo aduētu suo ꝓstrati sumus ab eo et calcati. iam sūt mille anni. et adhuc restat dies vltionis in vltimo eius aduentu. et annus retributiōis in corde suo. Vtinam dn̄e mi quando interfecimus ysaiā deleuissemus istā auctoritatem predictā de prophecia sua ꝙ nunq̄ legeretur ab aliq̄ Et ecce qd̄ dauid vocat bellū cum dicat Dominus virtutū fortis in bello. Hoc ysaias vocat torcular. Heu domie mi bibimus mustū illud de quo dicit iacob patriarcha et propheta vt habetur in libro generationis creaturarū capi. xlix. de Juda. Lauabit stolam in sanguine agni. vnde sic est factū sibi a nobis ī p̄rio aduētu messie. id ē xp̄i. Sed qd faciemus in aduentu eius vltimo quā̄do stabunt homines corā homine iudicante. et in circuitu eius erit ignis paratus ad deuorandum illos cōtra quos tulit sententiam. Tunc em̄ nō erit tempus belli. nec iam in torculari calcabitur. quia iam extūc non erit locus nec tempus penitendi nec refugij. ꝑ iustitie. vt sic ipse iudicatus fuit sine peccato sine causa que īueniretur in eo sic ipse iudicabit peccatores Dicit enim deus in prophecia Salomonis prouerbiorū. xi. Quoniā iustus recipiet iudiciū vbi erit impius et peccator.

¶ Capitulum. xiij.

V Alde timeo dn̄e mi ꝙ hec que dicta sunt testimonia prophetarū de illo iusto sint ꝙ scz fuit venditus ꝑ argēto. vt dicit Amos propheta. ꝙ calcauit torcular vt dicit ysa. ꝙ gessit bellum cū patribus nostris sicut dixit dauid. ꝙ captus fuerit in peccatis nostris sicut dicit Hieremias. ꝙ vulneratus fuerit in palmis suis sicut dicit Zacharias ꝙ sup eius vestē misse sunt sortes. et ꝙ ascendit in celū sicut dicit dauid et aliq̄ prophete. cū hec non conueniunt deo in essentia siue in natura diuiā ꝑm quā nec resurgit nec exaltatur nec sedit nec descēdit nec siccis pedibus super aquas maris ambulat. non sitit. non dolet non tristatur nec moritur. ꝛc. que dicta sūt corporalia. ꝙ iā vēit ille iustus cuius natu re corporee hec p̄dicta et similia potuerunt conuenire. Si autem tibi videtur fore durum credere dn̄e mi ꝙ homo corporeus ascendit in celum. audi auctori

tates et exēpla que mihi occur-
runt de scripturis nostris. Si
militer hoc dicit dauid pphe-
ta de illo Ascendit deus in altū
et saluabit captiuitatē. et dedit
dona homibus Dicit etiam in
psalmo. lxvij. Jubilate deo et
glorificate nomē eius. Iter fa
cite qui ascēdit de partibus oc-
cidentis dn̄s nomē illi. Adhuc
domiē mi dixit deus de illo in
psalmo quē tu habes in corde
Jubilate deo qui ascēdit super
thronū celi ad orientem. Et de
isto dixit Amos capi. ix. Dn̄s
est qui edificauit in excelso se-
dem suaz. et de ipō dicit etiam
Dauid in psal. lxvi. Ascendit
deus in iubilo et dn̄s in voce tu
be. De ipō etiā dixit Aser pro-
pheta. c. iiij. Vidi hominē descē
dentem de corde maris. et per-
uenit vsqꝫ ad celū. Et qꝛ nō ha
bemus istā pphetiam obmisi
multa scribere que allegat sup
hoc. Dicit etiā Moyses in cāti
co. Leuabo ad celuz manū meā
et deu. xxxiij. Consurge consur
ge brachiū dn̄i. De isto etiaz ait
Anna mater Samuelis. pmo
primi regum. Dabit dominus
imperiū regi suo. et sublima-
bit xp̄m suuz. Dauid etiā dixit
Ascendit dn̄s sup pennas ven
torum. et he auctoritates occur
runt mihi ad exaltationez xp̄i
corporalem vsqꝫ ad celū. et sūt
plures alie q̄s tu dn̄e et magi-
ster mi bene scis. Nūc etiā exē-
pla aliqua adducā de lege no-
stra. qꝛ videtur multis ex no-
bis incōueniens credere qꝫ ho-
mo in corpore ascendit in celū.
et hoc est ppter incōsideratio-
nē. nam in lege et in pphetis in
uenimus qꝫ deus verus et glo-
riosus assūpsit de terra et ele-
uauit plures sāctos viros pa-
tres nostros in sanctitate et te-
stimōiuz scripture. et si de istis
n̄ dubitamus. q̄re dubitamus
de ascensione istius iusti in cor
pore et aīa. cui magis scriptu
ra phibet q̄z illis testimonium
sanctitatis. et qui durius bellū
p̄m pphetas sustinuit. et plu-
res tentationes mundi q̄z ali-
quis de p̄dictis. Et p̄terea do-
mine sine exēpli positione scis
qꝫ Matusalē et Enoch iusti et
Helias ppheta fuerūt assūpti
a deo de mūdo isto in corpori-
bus suis. De moyse etiā nō du
bitamus quin sit in celo corpo
re et aīa. Nā deu. xxxiiij. dicit
deus ad moysen. Ascende ad
montē et morare ibi. et ascen-
dit in montē nocte et mortuus
est ibi. et nesciuit homo sepul-
chrū eius vsqꝫ in hodiernū diē

Et q̄d significat q̄ sepulchrū eius est ignotum in terra cum ipse fuit pp̄heta maior et sanctior aliis nisi q̄ deus resuscitauit eum et assumpsit eū in corpore et aīa sicut alios iustos assumpsit et eleuauit ad locum vbi sunt. Nec nos debemus mirari supra hoc q̄ aer iste leuis et subtilis posset portare corpora tam grossa et pōderosa. quia nos scimus q̄ aq̄ que est in raritate similis aeri quando placuit potentie om̄ipotentis portauit corpora filiorum israhel in eorum exitu. et quando fuit deo acceptum sacrificium. ignis descendit de celo et eleuauit et portauit corpora pecorum et boum que offerebantur deo. Moyses vero et helyas prophetauerūt de illius iusti eleuatione et alii prophete. Vnde id oportet nos esse credentes de eleuatione corporea dictorum sanctorum. et sumus increduli de eleuatione illius iusti. et eum eleuatum in celum de quo tot sunt testimonia in scripturis sicut dictum ē. et possent induci. quia satis apparet q̄ deus assumpsit p̄dictos sanctos de quibus nullus dubitauit nec dubitat. vt ad fidem disponeret corda hominum. et vt de ascensione sui iusti etiam non dubitarēt. Est autē et alia causa quare de ipo nostri dubitant. quia aduētus eius primus fuit occl'tus et modus isolitus sicē dic̄ ysa. hō ē et q̄s cognoscet eū. Idē pp̄heta etiaȝ dicit. Virgo concipiet &c. vbi aduertēdū ē q̄ tacet de p̄sēm carnē et pp̄ter hoc q̄d alibi dicit. non reputauimus euȝ et capitu. xxxi. Signū nouum creauit deus sup̄ terrā. Mulier circūdabit virū. Dicit etiam Michias capi. v. Propter hoc dabit eis deus vsq̄ ad tempus in quo parturiēs pariet Et notandum q̄ non facit propheta mentioneȝ de marito istius parturientis cum inuit. natiuitatem istius iusti qui solus natus est preter solituȝ moduȝ cursumq̄ carnalem qui est ex mare et femina. sicut de illo p̄dictuȝ est per os ysaie capitulo. ix. cum dicit audite domus dauid deus dabit vobis signū Virgo cōcipiet &c. Oēs alii sancti qui dicti sunt nati sūt ex mare et femina carnaliter cōcepti in peccato et om̄s fuerunt peccatores. et ipē Moyses sāctior oībus aliis pp̄hetis peccauit et confitetur per os suū se peccasse. De iusto autem isto dicit

tur per Jsaiam capitulo. liij Qui nunq̄z peccauit. nec ē inuē. tum mendacium in ore eius. De aliis omnibus sanctis dicit de us per os Job capitulo vicesimoquinto. In omnibus sanctis suis non est inuentus sine prauitate. Et Hieremias propheta dicit capitulo. xvij. Corda hominum praua.

¶ Capitulum xiiij.

Timeo domine mi q̄ sit completum in nobis quod dixit deus per Jsaiā prophetam Cecidit cecitas super israhel q̄usq̄z intrauit plenitudo gentium. Et iterū dicit capitu. sexto. Audientes audient et non intelligent. videntes videbunt et non cognoscēt quia corda istius gentis sūt ingrossata. Et adhuc eodem capitu. Exceca cor populi et obdura aures eius ne forte addiscant et conuertantur ad me et sanem eos. Et dicit ysaias vsq̄zquo domine. Et dixit deus. quousq̄z sunt ciuitates deserte. et maneant domus sine habitatore. Dixit etiā Daniel capitulo. xij. Claude sermões et inuolue prophetiam. Et Hiere. xvij. Pctm̄ iude scriptū est stilo ferreo in lapide adamantino. et extensum sup altitudinē cordis eorum. Et ysaias capitulo p̄mo. Cognouit bos possessorem suum et asinus presepe domini sui. populus autē meus non intellexit. et iterum. viij. Miluus et hyrundo et ciconia sciunt tempus aduētus sui. populus autem meus non cognouit. Et hec omnia domine mi dicta sunt quia non cognouimus aduētum istius iusti domini. Et de nobis dicit dominus per ysaiam prophetam capitulo. xliij. Elongate foras gentem cecam et non habentem oculos. et surdā et nō habentem aures. Ecce omnes congregate sunt. et quid voluit propheta de hoc per hec verba nisi q̄ deus nos repulit q̄ non cognouimus tempus istius iusti eius. Et congregauit ad se in fide gentes loco nostri super quo admiratus Dauid dixit in psalmo. lxxvi Hec est mutatio dextre excelsi. Domine mi in casu isto nostro et in captiuitate ista que non habet finem in qua sumus iam sunt mille anni vltra. Et tamen nō accidit ita male patribus nostris qui adorauerunt idola. et occiderunt prophetas et transgressi fuerunt legem ex toto.

¶ Capitulum. xv.

T Imeo domine mi ꝓpter hoc quia nõ credidimus ĩ iusto isto. ꝙ idcirco accidit nobis et cõpletum est illud quod dixit deus per os ysaie capitulo. xix. Erit vobis ꝓphetia tãq̃ȝ verba libri clausi qui dabitur lectori: et dicet Iste liber clausus est nescio quid est in eo. Et tũc dabitur nescieẽi literas et dicet Nõ sũ lector ego. Et que clausura libri maior ē mi domine quã clausura qua deus clausit corda nostra. iã sunt mille anni et vltra. nec possumus cognoscere per propheciam nobis traditam a prophetis super aduentum istius iusti. propter quod alibi dixit deus per prophetam Desolabitur hierusalem et corruet domus sancta. Dixit capitulo primo. Terra vestra deserta. ciuitates vestre succense igni. et remanebit tugurium in vinea dissipata. sicut est hodie domine mi et iã sunt mille anni et vltra. Dixit etiam Isaias. xxv. capitu. Domine deus exaltabo nomen tuum quia posuisti ciuitatem in tumultum. vrbeȝ forteȝ in ruinam et domum in confusionem vt nõ sit ciuitas et vsq̃ȝ ineternũ non edificetur. et. xxx capitulo dixit Conteret populos contritiõe vasis fictilis in quo nõ remanebit pars ad portandum carbonem ignis. nec ad hauriendũ guttã aque. Completuȝ est etiam domine quod dixit Daniel capitulo. ix Postq̃ȝ fuit occisus cristus remanebit desolatio perpetua. in qua desolatione sumus. iã sunt mille anni et vltra. Dixit etiam ysaias. xxiiij. capitulo. Relicta est in vrbe solitudo et calamitas opprimet portas. et sibilabit terra eorum sibilo vsq̃ȝ in sempiternum. Dixit etiaȝ hieremias capitulo. xvi. Argentum reprobum vocate illos quia dominus ꝓiecit eos Dixit etiaȝ ysaias capitulo primo. Ambulate in lumĩe ignis vestri et in flammis quas succendistis vobis. in quibus flãmis nos sumus iam mille annis. Et dixit etiam Amos capitulo quĩto. Domus israhel cadet et non est qui erigat eam et videtur mihi domine mi ꝙ deus induxit super nos ruinã istam post aduentum iusti huius. postq̃ȝ propheta nllus surrexit in nobis nec surget sicut prophetatuȝ est nobis. qꝛ nos manemus in incredulitate. nõ recipiẽtes fideȝ illius sed negã

tes. Dixit etiam Osee. i. capitu. Cū accubuerit mulier sup terrā et pepit dixit deus voca nomē eius sine misericordia. q2 non miserebor populo huic. et si deus piecit nos et nō miserebitur nostri vt experti sumus iā sūt mille āni et vltra. que vtilitas ē nos habere legem. circūcisionē et sabbatum. Dixit ysaias cap. liij. Educ foras populū cecū sic eduxit nos de terra nostra deus verus et gloriosus iaz sūt mille anni et vltra. Dixit etiaz idez ca. xxvi. Vetus error abiit Et quid ē antiquū nisi lex nostra que recessit a nobis domine mi cum rege. cum sacrificio cum incēso et cū altaribus. Et quid peius nobis poterit euenire. et quid est quod nos expectamus. Nōne videmus q2 dispersit nos p quattuor partes mūdi in dispersione. sicut dixerunt nobis Moyses hieremias et ysaias et alij prophete et tamen nos dei sumus et ad ipm recurrimus in omi euētu.

¶ Capitulum. xvi.

Timeo domine mi cū nos dicamus iter nos Ego et tu etiā sumus filij iacob et israhel. quod q2 iā cōpletū ē illud sicut dicit ds p os ysa. pphete ca. lxxiiij. Interficiet te deus o israhel. et vocabit seruos suos nomine alieno. paueo q2 de illis seruis sumus quibus debet iponi illud nomē sm q2 moyses dixit deutro. xxviij. c. Erūt gētes in capite. et populus incredulus in cauda. sicut nos sumus. iā sūt mille anni et vltra. de illis etiā dixit hiere. cap. xii. Replebitur terra fide dei et redundabit sicut aqua maris. et de illis dixit Salo. ppheta. iij. regū. ca. viij. Domine deus cū venerit alienigena ad domū sctām tuā et inuocauerit nomē tuū benedictū exaudi eū dñe deus meus vt dicat vniuersa terra nomē tuuz timere sicut populus israhel. In q ergo gloriabimur domine mi et q̄re cōtēnimus gentes ex quo Salomō ppheta fecit eas pticipes in tiore dei et in domo sctā. et forte nos indignos eiecit deus de ista domo. et dedit eā istis. et de illis etiaz dixit moyses hec dicit dñs deus. replebitur terra tota gloria dñi. et de ipis dixit Dauid in psal. xxi. Preueniēt et cōuertētur ad dominū vniuerse fines terre et viles natōes. De ipis etiā dixit ysa. ppheta cap. lx. O domus Dauid sancta venit lumē tuuz et glia dñi super te orta est. Et

ambulabūt gentes in lumine tuo et reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos et vide. om̄s iste gētes cōgregate sūt. et venerūt tibi filij extranei. edificabūt muros et prīcipes eorū seruiēt tibi. Et qui sūt isti filij extranei domine mi qui venerūt ad domum dei nisi gētes que seruiēdo idolis fuerūt extranei a deo et ipsi principes et reges eorū de quibus dixit deus ꝙ ambulabūt in lumīe domus sancte. et nos erimus in tenebris extra illam. et sumus. iam sunt mille anni. Dixit adhuc idē ꝓpheta de illis. cap̄. lxv. Ecce gentē quam nesciebas vocabis. et nationes que te nō cognouerūt ad te venient. sicut de facto videmus. hodie sunt mille anni et vltra. quia xp̄s missus ꝫm legez nobis datā venit. et gentes que legem nō nouerāt venerūt ad eū et ipse dedit eis legē nouaz purā et sanctā. Ad hoc. lxv. ca. Cōcordāt gentes et reges eorū congregati sunt in fide dei. Et timeo dn̄e mi de illis fuisse dictū eodē ca. Congregami et venite om̄s qui saluati estis ꝑ deum ex gētibus. et de populo dixit Jsa. lxv. ca. Quesierunt de me qui nō interrogabant de me. et inuenerūt me qui nō querebāt me. de istis etiam dicit hiere. 3 capi. Congregabūtur omnes gētes in nomine dn̄i in domo sancta et nō ambulabūt vltra in prauitate cordiuz suorū. De ipsis idē ꝓpheta dixit capitulo. xvi. O deus meus ad te venient oēs gētes ab extremis finibus terre. et dicēt Nō heredi tabunt patres nostri nisi mendacium et iniquitatem. Et de ipsis dixit sophonias cap̄. iij. Datū est gentibus vt loquerētur simul in nomine domini et seruirent ei honore vno. omnis hō de loco suo et om̄es insule gentiū. et de illis dicit Zacharias cap̄. ij. Letare domus syon. quia ego veniam ad te et habitabo in medio tui in illa die. et appropinquabūt gētes in multitudine sua. Dicit idez ꝓpheta ca. viij. hec dicit dn̄s ds exercituū veniēt gētes de locis cunctis. et dicet vir ad vicinū suum Vadamus et queramus dn̄m deū in bono. et ista domine mi completa sunt et cōplētur ī oculis nr̄is. De plano vides populos et linguas legere libros legum et ꝓphetarum oīm et psalteriū dimissis idolis suis. et nullus ex eis credit ꝑ manū moysi nec Aaron

nec alicuius pphetarũ nostrorũ. nec aliquid remãet de fide ab idolis nec habẽt fidẽ ad ydola ab illo tẽpe quo crediderunt iusto illi de quo dicit Abacuc ppheta .iij. cap. Egressus es dñe ad salutem populi tui cum cristo tuo.

¶ Capitulũ .xvij.

Timeo dñe mi q deus victor et gloriosus vivificat illas gẽtes per fidem. et interficit nos in icredulitate nostra sicut ipe dicit per os ysaie pphete .lxv. ca. pro eo q vocaui et non respondistis mihi. hec dicit dñs deus: Ecce serui mei comedẽt. et vos esurietis. Ecce serui mei bibẽt et vos sitietis. Ecce serui mei gaudẽt in exultatõe cordis et vos côcuciemini p amaritudine corporis. et interficiet te deus israhel: et vocabit seruos suos nomine alieno in quo benedixit illis qui est benedictus sup terram amen. Et nos videmus redẽptos istius nomine benedictos a deo sup faciẽ terre et nos dispsos i captiuitate p q̃ttuor partes mundi hodie sũt mille anni et apparẽt expresse in nobis vestigia ire dei. nõ ad castigationem sed ad destructionẽ. et illa est interfectio quã deus côminatus est q interficiet israhel. et istas gentes faciet viuere q̃s vocat seruos suos. recipiẽt eni nomẽ q̃d deus pmisit. ß nõ ante mortem nostri nomis puni ßm ordinẽ verborũ dei p ysai. Et fames et sitis quas nos paciemur nõ est panis aut aque. sed cordiũ et aiorũ sterilitas et ẽ fames et sitis verbi dei. sicut pprie declarat p os Amos prophete. viij. capitulo. Et tu domine mi scis hoc plenius q̃z ego verumtamen dei sumus nos in omnibus que accidunt nobis.

¶ Capitulum .xviij.

Timeo dñe mi q gentes que viuificate sunt iã sũt mille anni postq̃z mortuus fuit iesus in hierusalez. quia nihil boni habuerũt anteq̃z crediderunt in deo et in xpo et in apostolis. quoniam ipsi forte erant illi pisces et ille bestie de quibus feris loquitur Abacuc propheta que non habent ducem. et ipse gentes purificate per fidem habent ieiunia sua et obseruantias suas legis noue. et habent cuncta. que ad mũdiciam ptinẽt. con-

tenta in antiqua lege iudeorū. Vides q in omni lingua et in omni loco in oriente et in occidente gentes sūt confitētes nomē domini. et nō credūt in eū per Moysen nec p aliquem ꝓphetarū. q̄zuis sint studiosi in lege et in libris omniū ꝓphetarum. sed deus vocauit eos per discipulos iusti. qui egressus ē cū deo ad salutē eorū sicut ipse deus benedictus et gloriosus p̄dixit per os Abacuc ꝓphete. et isti discipuli eius fuerunt filij nostri de filijs israhel. qr alio nomie vocātur apostoli. Valde timeo dn̄e mi q isti sunt illi de quibus dixit deus p os Dauid psal. xviij. In oēm terraꝫ exiuit sonus eorū. et ī extremis finibus extensa verba eorum. Et verba ꝓphete expresse demonstrāt nobis q de istis loquitur et nō de nobis cū dicit. Non erit lingua neqꝫ sermo qui nō audiant voces eorum. et hoc nō potest esse de lingua nostra hebraica. quia gētes nō obedierūt patribus nr̄is Moysi et Aarō quinimo ipē gentes interfecerūt et fugauerunt eos a se. et tamē gētes sciūt hodie Moysen et prophetas dn̄i et cognoscūt deū. et seruant legem nouā sicut apostoli docuerūt eos. Attamē dcī sumus

Capitulū Decimūnonū

Timeo dn̄e mi q illud quod Zacharias propheta dixit c. xiij. Percutiā pastorē et dispergentur oues gregis fuit cōpletū quando nos percussimus pastorē istorum puerorū. s. sanctorū apostolorū. et extunc nos oues dispersi sumus per vniuersum orbem. et isti filij nostri. s. apostoli surrexerunt loco ꝓphetarum. quod apparet ex hoc qr tunc deus post illos non misit nobis ꝓphetaꝫ. nec notificauit aliquid p visionē. Timeo domine mi q isti pueri sūt illi apostoli de quibus dixit deus per os Johelis ꝓphete. ca. iij. Senes vestri somnia somniabūt. et pueri vestri visiōes videbūt: Carissime dn̄e mi senes sūt prophete nostri qui somniauerūt fidem gentiuꝫ. sed pueri id est apostoli viderūt visionē id est consecuti sunt istā fidem et de istis pueris dixit Dauid ꝓpheta psal. xxiij. Venite filij audite me timorē dn̄i docebo vos. et deus nō nominat iudeos filios in plurali sed solū nominat eos israhel primogenitū meum in vsu loquendi cōi. et

in alio psalmo nominat istos pueros filios cū dicit. Filij tui sicut plāte nouelle. De israhel domine mi dixit deus per os ysaie ca.li. Vinea dei exercituum fuit domus israhel. et expectaui q̄ veniret cū vuis et venit mihi cū spinis. ppter hoc ego adducā qui destruet illam et ponet illā in cōculcationem et de illis pdictis filijs dei qui vocantur apostoli dixit deus per os ysa.ca.xiij. nō mō erubescet Jacob nec liquefiet facies eius. sed tūc quādo videbit de filijs suis illos quos creauerāt manus mee sanctificatos añ oculos suos. et si essent dñe mi filij isti sanctificati corā nobis et sm viā legis nostre. non diceret deus q̄ essemus in erubescētia propter hoc. et dissoluerentur facies nostre. immo hērem⁹ gloriam et facies nrē confunderent faciem Jacob. et dissolutio est ista. q̄ isti filij quos deus creauit manu sua scilicet apostoli sūt sāctificati ex nobis et nō sm legē nostrā p qđ ds dat itelligere q̄ lex nostra nō est lex ipsorū. Dicit etiā deus p os hiere. pphete. capi. xxxi. In illa die dicent patres nostri comederūt vuā acerbā et dentes filiorū stupefacti sūt sicut infidelitas iudeorū non nocuit fidei apostolorū nec nocebit. et ppter hoc subdit. Viuo ego dicit dominus. nō erit vltra puerbiū istud in israhel quia nunq̄ aliquis de apostolis postq̄ receperūt fidē redijt ad fidem nostrā. qui senserunt acerbitatē infidelitatis nostre si dentes nostri obstupescunt de peccato patrū nostrorum. Adhuc de istis filijs dñe mi q̄ sunt apostoli dixit deus p os ysa. pphete et Osee. A quo nō transmigrabo nisi a populo meo. filij autē sūt qui nō erunt infideles. deus erit saluator eorum in oibus angustijs eorū. et vultus eius custodiet eos in charitate eius et in clemētia redimet eos. et ppitius erit eis in longitudine dierū. Verissimū est dñe mi q̄ isti filij de quibus loquimur semp manserūt firmi. nec deus trāsmigrabit ab eis ab illo tēpore quo redemit eos rex ille iustus magister eorū. sed trāsmigrauit a nobis deus et fuit semp cum eis. et de istis filijs q̄ sūt apostoli. Dixit sapiēs Jesus filius Syrach in libro suo ca.iij. Audite me filij charissimi et operamini ad salutē. qm̄ honorat ds patrē i filijs. et qualiter intelligi debe-

at honor iste declarauit deus p os Malachie pphete cuz dicit ca.iiij. Mittet deus Heliam qui cõuertat corda patrũ vestrorũ ad filios. O domine mi. si ds deberet conuertere corda filiorum.s.apostolorũ ad pñs cuz hoc debeat intelligi de fide tũc isti filij.s. apostoli fuissent nobiscum in captiuitate ista que nõ habet finẽ sicut et patres nostri et nos sumus. Sed exq̃ deus ordinauit q̃ debeant corda patrum ad filios cõuerti. quid est quod expectamus dñe mi. et quid postulamus. Et si voluerimus dicere q̃ alij filij debent esse preter apostolos d q̃bus intelligantur predicta. illi erũt in captiuitate sicut et nos: exquo viã istius iusti nõ sũt secuti quã apostoli firmiter secuti sunt et docuerunt sequendã: et pp ter hoc habent honorem patrũ in hoc q̃ patres debent ad illos conuerti. Cũ ergo dñe mi filij nostri venerunt anteq̃z nos ad fidẽ dei. si corda nostra cõuertantur ad illos filios. corda eorum cõuerterẽtur ad nos et sicut dic ds altissimus Erũt populus vnus et anius vnus in deo glorioso et victorioso. nec debemus intelligere illã cõuersionẽ nisi de infidelitate ad fidẽ et doctrinã istius iusti qui est magister salutis eorum qui credunt in eo. et ßm q̃ dixit dauid de eo. Ipse est cuius sacerdotium ineternũ erit ßm ordinem Melchisedech. qui obtulit sacrificiũ panis et vini. et fuit Melchisedech rex sacerdos dei altissimi ante Aaron. Et attende domine mi quãta sit differẽtia inter sacrificiũ Aarõ et iusti istius dñi. dixit dñs domino meo sede a dextris meis tu es sacerdos ineternũ nõ ad tẽpus sicut Aaron qui mortuus fuit. cxxi. anno. Item sacraficium Aaron fuerũt carnes. sed sacrificiũ istius iusti dñi sũt panis et vinũ ßm ordinẽ melchisedech. Itẽ in quibus verbis dominus p prophetã ostẽdit manifeste quod sacrificiũ Aaron finiretur quando incipet istud sacrificiũ in pane et vino eternaliter duraturũ. Sz quia de hoc domine mi adhuc habeo loqui specialiter. dicaz aliqua pauca de istis filijs dei que mihi occurrũt. de quibus dicit deus p os Jesu pphete filij Bethoni ca.i. Erit locus in q̃ dicetur Vos estis filij dei viui. et iste locus domine mi absq̃z dubio est ecclesia. quia ppheta intelligit futurũ locũ in eo q̃d di

cit. erit locus. Synagoga vero iaz erat. et synagogā vocat deus per os moysi et Aaron et oim pphetarū primo genituz meū. sed in plurali et q̄si quemlibet in speciali istos secūdo genitos vocat ppheta filios dei viui. De istis filijs dei dicit etiā deus p os pphete moysi deutro. xxxi. Sanguinē filiorum vlciscetur et lauabit terrā populi sui: et nos domīe mi occidimus pphetas. et nō fecit vindictā de eis nisi p. lxx. annos. et occidimus apostolos et iustū magistrū eorū. et fecit deus vīdictā de filijs iam sūt mille anni et vltra. et p mortē ipsorum lauit deus terraz populi sui. et nō dixit terram filiorū israhel. De ipis etiā filijs dixit Dauid in psalmo. cxxvi. Sicut sagitte in manu potentis ita filij fideles. Compat enī ppheta istos filios fideles sagittis emissis de manu potētis. q: deus omīpotēs misit ad. xij. partes per q̄ttuor mundi climata fideles hos filios cum doctrina legis psalterij pphetarū. moysen et aute et Aarō nō misit extra domū sanctā ad docendū. q: non ad Indiā. non ad Romā. nec ad alia loca extra terrā sanctā misit eos annūciare doctrinaz legis et pphetarū. sed isti fideles filij sic pfecti vel missi per vniuersuz mundū surrexerūt corā deo loco nostri. postq̄z deus occidit israhel et nomē nostrū. et p istos innouata est lex pūa ßm ordinē melchisedech qui sacrificiuz deo instituit in pane et vino. de quibus comunicauit Abraam amicus dei put extat certum in lege apd nos: q̄m deus p ministeriū istorum mutauit sacrificiū nostrū sicut mutauit nomē nostrum et mutauit legē antiquā carnalem nostrā in legē nouam spiritualē. Et si deus dixisset per os Dauid messie siue xpo Tu viues sacerdos ineternū ßm legem moysi et Aaron. staret illa lex. ß dixit tu es sacerdos ineternū ßm ordinem melchisedech. Et amicus dī cōicauit de sacrificio panis et vini et non de sacrificio carniū. Nos tn̄ dī sumus in omni euentu.

Capitulum. xx.

Simeo dn̄e mi q̄ deus eiecit nos a se et sacrificium nostrū et acceptauit sacrificium gentium sicut dixit p os malachie prophete ca. i. Non est mihi volūtas i vobis dicit dominus. neq̄z recipiam sacrificiū vestrum

quoniaz ab ortu solis vsqz ad occasum magnū est nomē meum in gētibus que offerūt nomini meo sacrificiū munduz. Ergo apud deū sacrificium gentiū est mūdius q̄z sacrificium nostrū. Et insup quia deus priuauit nos omni sacrificio tam mundo quam alio. docens xpianos vt ipi vitarēt nos ne cōtaminarentur. sicut nos vitauimus gētes om̄i tempore quo sacrificiū nostrū fuit mūdū apud deū et acceptū. legis etiam tu domine mi quid dicit deus in psal.lxxx. de nostro sacrificio cū ait per os dauid pphete. Nūquid vidistis vos q̄ ego comedi carnes thaurorum. et hircorū sanguinē biberem. p quod manifestat deus q̄ ipē cōdemnat carniū sacrificiuz. Et vnde est nobis domine mi q̄ nos detestamur in gentibus sacrificiū panis et vini quod statuit deus. et in nullo reprobat sicut reprobat sacrificium carniū. cū Salamō propheta vbi describit Aaron dicit sic iste scz Aaron extendit manus suas sup altare et obtulit sanguinem et incensum deo viuo. et obtulit sacrificiuz nostrum de granis terre. sicut Melchisedech obtulit Abraaz

Deus etiā testificatur p os Jesu pphete. capi.ix. q̄ nos obtulimus ei sacrificiū de panibus cum dixit Nō offeratis mihi sacrificium panis. quoniam panes vestri panes tristicie sūt et quicunqz comederit ex eis cōtaminabitur. Vnde nos offerebamus aliquādo sacrificiuz panis. sed nullum est acceptū sacrificiū deo de manibus nostris. Et de nrō sacrificio carnis dixit Jesus propheta filius Bethoni capi.ix. Deus magis diligit pietatē et misericordiam q̄z sacrificiū carniū. Declarat etiam deus sacrificium gentium per moysen. Leuitici xxiij. ca. Offeretis deo sacrificiū de leuatis de area et de exp̄ssiōe vue. et benedicet vobis deus et cunctis operibus manuz vestrarum. Scimus nos etiaz domine mi quod deus mādauit in pricipio poni añ archaz federis dñi panes et nō carnes Jn exodo etiā ca.xxx. dixit. deus moysi Offerebas hircos et cū illis panes azimos q̄ panes azimi sūt sacrificiū gentiuz declarat etiā ds. dñe mi hoc sacrificiū in tertio libro Regum capitulo vicesimo primo cū precepit Aaron per Moysen dicēs Homo de semie Aarō sacer

dotis qui habet maculā nō of
ferat dō sacrificiū de panibus.
nec aliud quodcunq; sacrifici-
um. Unde domine mi p qd p̄-
ponitur sacrificiū panis. Di-
cit etiaz deus p Moysen.iij.li.
Regū.ca.iij. Offeretis deo sa-
crificiū de om̄ibus habitatiōi-
bus vestris.panes duos de pri
mitijs frugū et cum panibus
arietes.vij.et primo ponit dn̄e
mi panes et postea carnes In
alio loco legitur que tu scis do
mine mi Dixit Jesus charus
et gloriosus filijs israhel.quā-
do intraueritis terrā habitati-
onis vestre quaz ego daturus
suz dn̄s deus vobis in heredi-
tatē.offeretis domino deo pa
nes et sacrificium et sacrificabi
tis totū.et ad hec thaurū cū fa
rina purissima.ergo deus pre
cepit fieri sacrificiuz de pane et
ex farina purissima et accepta
uit illud.et tale sacrificiū est ho
die gentiū. Similiter panis ex
farina purissima. De sacrifi-
tijs etiā fit mentio.iij. Reg.ca.
xxi.cū Dauid venit ad abima-
lech principē sacerdotū in Si-
lo et petiuit ab eo panes.qui re
spondit nō sunt hic panes ni-
si panis oblatus ī sacrificio sā
cto quē nō conuenit comedere
pueris tuis q: sanctus est. hec
dicta sūt de sacrificio panis.et
plura alia dici possent que tu
domine mi nosti. Sed q: gen-
tes ponūt in sacrificio aquam
nō debet nobis videri inconue
niens.quia etiam in scripturis
sanctis inuenimus de hoc exē-
pla.sc3 q deo fiebat sacrificiuz
de aqua.et fuit deo acceptum.
inuenimus etiaz secūdo regū.
xxiij.c.q duo iuuenes hauserūt
aquas de cisterna que erat cir-
ca portū Betlec.et pph̄eta ob
tulit illam deo in sacrificiū. er-
go nō est contra scripturaz si
gentes hodie ponāt aquam in
sacrificio quod et faciunt deo.
Nos etiā legimus vt dictū est
q Aaron fecit deo sacrificium
de pane et vino.et dauid de aq̄
et ista tria sūt simul vnū sacri-
ficiuz mūdū et spirituale quā-
tū natura rerū patitur et quan
tū intellectus noster excogita-
re potest.et nō sūt carnes thau
rorū pinguiū. Helias vester vt
narratur in.iij. Reg. Effudit
aquā super sacrificiū carniuz.
et deus misit ignē de celo et ac-
ceptauit sacrificiū cū aqua per
fusū. Helias etiā in figura cōi-
cauit cum pane subcinericio et
aqua quando ambulauit in
fortitudine cibi illius supra il-
lud quod natura nō potest cō

cedere.xl.diebus vsq3 ad montem dei. hoc etiã sacrificium vini cũ aqua mixtum pulcherrimum et aptũ describit Salomon ꝓpheta in libro ꝓuerbiorũ ca.ix. cũ dicit. Sapiẽtia altissimi cõicauit sacrificiũ suuz et parauit mensam. tũc misit seruos dicẽs. Qui ẽ paruulus veniat ad me.et insipientes comedent panẽ meũ et bibent vinum meũ temperatum aqua. Quid est dñe mi mensa parata sapiẽtia altissimi. nisi altare Quid domine mi panis et vinũ mixtum aqua nisi sacrificium de pane et vino et de aqua qḋ fit in altari. Qui sũt insipiẽtes vocati ꝑ seruos sapiẽtie nisi gentes que ignorabãt dominũ deum que vocate sũt ꝑ seruos dñi id ẽ per apostolos. Et notabiliter dicit panẽ suum et vinũ suuz. per id eñ innuit hoc sacrificiũ sibi esse gratum et ꝙ ad istud conuiuiũ taz sublime et tam spirituale non vocauit patres nostros qui erãt exceca ti in sacrificio legis carnalis ꝙ etiã carnale sacrificiũ nõ dimisit nobis. sed priuauit nos illo. iam sunt mille anni comple ti q̃d nobis accidit ꝓpter illuz iustuz in quẽ nos peccauimus. Attamen dei sumus.

¶ Capitulũ.xxi.

Valde timeo dñe mi ab illo verbo quod deus fortis et gloriosus dixit per os malachie ꝓphete ca. i. vbi sic ait de sacrificio gentiũ ab ortu solis vsq3 ad occasum gentes offerũt sacrificiũ nomini meo. vbi aduerto ꝙ sacrificium nostrũ nõ fuit acceptum nisi in vno loco solo.s. ĩ domo sancta precise. quo etiã loco et sacrificio priuauit nos deus.s. terra promissionis et vbiq3 terrarum iã sũt mille anni. Vnde venit sup nos et cõpletum est quod deus dixit de nobis ꝑ similitudinẽ loquens ꝑ os ysaie ca.xxxij. cũ ait. Completa est iã vindemia et nõ de cetero collectio venit iã sup nos. et cõpletum ẽ quod deus dixit per os malachie prophete. vbi sic ait. Non est mihi voluntas in vobis et sacrificiũ nõ accipiã a vobis. Venit etiã sup nos et iã cõpletum est qḋ deus dixit ꝑ os ysaie.cap.i. cũ ait Sabbata vestra et festiuitates vestras et sacrificium vestrum non recipiã quia vos omẽs estis in ira mea Venit etiã et cõpletum est sup nos quod dixit in eodẽ ca. ysa. cum loquitur ꝑ eũ deus et ait. Quid mihi et multitudini vi-

ctimaru͂ vestraru͂. qꝛ multipli-
castis mihi sacrificium de arie
tibus et carnibus hircoꝛum.
ego autē contēpsi sanguinē vi
tuloꝝ et carnes hircoꝝ et arie
tum cu͂ pꝛestaueris eas coꝛam
me. et qs recipiet eas a vobis.
Ha nō deturpetis lapides me
os sanctos frustra. nō offere-
tis vltra sacrificiu͂. quoniā in-
censum vestru͂ et solennitates
vestras et sabbata vestra nō re
cipiā a vobis. qꝛ illa odiuit aīa
mea. Si eleuaueritis māus ve-
stras ad me. auertā vultuʒ me
um a vobis. Et si multiplica-
ueritis oꝛationē. nō exaudiaʒ il
lam. quoniā manus vestre ple
ne sanguine sūt. et omne sacri-
ficium vestrum sicut cadauer
fetiduʒ ingressu atrij poꝛte ex-
terioꝛis et ille qui mihi iugula-
uerit et offeret thauruʒ sic qui
decollauerit hominē et ille qui
obtulerit in sacrificiuʒ hircum
sic qui obtulerit carnē et ille qui
obtulerit in sacrificium vinuʒ
sicut qui offert sanguinē poꝛ-
ci. sed hec abhominatio de sa-
crificijs apud deuʒ nihil aliud
significat nisi mutationē sacri
ficij nr̄i carnalis et grossi in sa
crificiu͂ istius iusti dn̄i spiritua
le et subtile. q̄ instituit offerri
panē loco carniu͂. et aquaꝫ mu͂
daʒ loco pinguedinis. et vinu͂
puru͂ loco sanguinis. et tale sa
crificiuʒ spirituale acceptabile
est ipi deo. non autē animalia
decollata per nos que per pꝛo-
phetam cōparantur cadaueri
putrido. nos attamen dei su-
mus et ad ipm redibimus in oī
bus que euenerit nobis. et q̄re
non credimus dn̄e mi. Et hec
que locutus est deus p̱ pꝛophe
tam istum qui describit tā eui-
denter de sacrificijs nostris. di
xit etiam deus per os Hiere. ca.
vij. Inuitate p̱rimos vestros
ad sacrificia et comedite cum
eis carnes sacrificioꝛuʒ vestro-
rum. quia in die qua eduxi pa-
tres vestros de egypto nō pꝛe-
cepi eis verbu͂ de sacrificijs. sed
dixi. Audite vocem meā et ero
vobis d̄s et vos mihi ppl̄s. si
ambulaueritis in oībus que
pꝛecipio vobis. et non audie-
runt nec posuerunt aurem su-
am ad dominum deum meuʒ
et tu domine mi es ille qui no-
sti hec. Attamen dei sumus in
omnibus que euenerit nobis.

¶ Capitulum. xxij.

Timeo domine mi q̄
d̄ synagoga et ecclesia
intelligatur verbuʒ il-

lud qd scribitur Johelis.xxv capitulo.primi libri legum cuz dicit dominus deus rebecce vxori ysaac Due gentes sũt in vtero tuo et duo populi venient de ventre tuo. et gens gentem superabit. et maior seruiet minori. Dñe mi sola rebecca fuit mater iudeorũ et gẽtiliũ. ppt's maior et priogenitus fuit synagoga que maior fuit honore et scientia dei. Populus primogenitus.et minor apud deum fuerunt gentes in infidelitate manentes et in ignorantia sua Sed tamẽ domine mi deus occidit israhel put describit ysa. et tunc tota subuersa est synagoga que fuerat maior et seruiuit gentibus que fuerat minor vt cõpleretur verbũ quod deus dixit rebecce. Gens gentẽ superabit rc. Etiam domie mi de ecclesia dixit deus p os. David pphete psalmo.xliiij. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato distinctis coloribus adornata. Exponitur domine mi q ecclesia gentiliuz que vocatur regina.diuersitas linguarum omnium que seruierunt ei. est ordinata colorũ distinctione. Nam omnes lingue in ecclesia cõcordãt in vna expositione legis et psalterij et librorum omnium prophetarum. Synagoga vero non habuit nisi vnaz linguam et ornatum suum quasi colore vno.s. hebreo sermone.

¶ Capitulum. xxiij.

Timeo etiam domine mi a verbis inductis superius. frequenter per Malachiam prophetam. dixit deus synagoge cum ait. Non est mihi voluntas in sacrificijs vestris.quia ab ortu solis vsq ad occasũ eius magnũ est nomen meum inter gentes que offerunt nomini meo sacrificiũ mundum. sicut de natura sua munda sũt Aqua vinum et farina pura de quibus factum est sacrificium non indiget mũdatione nec lotione. sed synagoga indiget lauare carnes sacrificiorum.et purgare ventres animaliuz que in sacrificio sacrificabantur.et lauare lotuz de sanguine et pinguedine sacrificiorũ suorum.aliter esset horror tractare. In sacrificio autẽ panis et vini et aque non apparet aliquid indecens vel turpe etiã corporaliter sumpta prouer. capitulo.viij. Estimo domine mi q de isto sacri

ficio dixit deus per Salomo-
nem puerbiorum capitulo. vij.
Melior est buccella panis cum
charitate q̄z vitulus saginatus
cum inimicicia. Buccella amo
ris domine mi pura est man-
suetudo super mansuetudinē
et remissio mutua offensaruz
Et vitulus odij saginatus est
occulta interfectio inimicoruz
et ergo domine mi sacrificiū si
nagoge est vitulus pinguis cū
inimicicia et sacrificiuz ecclesie
Buccella ē charitatis. d̄ qua di
xit deus Melior est bucella q̄z
vt supra. Pulchre etiaz descri-
bit deus ecclesiam assimilan-
do eam cerue per os Salomo
nis. Prouerbiorum capitulo
quinto. vbi ait. Cerua deo cha
rissima cum hinnulo suo eius
verba inebrient te omni tēpo-
re et amore eius delectare ī eter
nū. Sinagoga enim dici pos
set aliquo modo cerua. sed nō
ē nobis possibile exponere ver
bum istud de illa presertim q̄r
non habet hinnulum vnū sed
hinnulos multos. Hinnuli eīn
eius fuerunt Moyses et Aarō
Dauid Jsaias Hieremias Da
niel et ceteri similes. Et eccl̄ia ē
deo dilecta cerua ī hīnulo suo
scilicet vno nō habente parem
in nobilitate et gratia. Tūc ait
dn̄e mi et dicit inebrient te ver-
ba eius in omni tempore. et de
lectare in amore illius in eter-
num Jn quibus verbis descri
bit deus sacrificiuz ecclesie om
ni tempore duraturum. As-
similauit autez illaz deus ma
tri lactanti filios: et in hoc q̄
dicit inebrient te. denotat ma-
teriam sacramenti spiritualis
q̄ztū ad vinū. quod est delecta
bile nutrimentuz. Quo sacra-
mento seu sacrificio iam frui-
tur et delectatur ecclesia. iā mil
le anni sunt. a quo tempore pri
uauit synagogam sacrificio.
Hinnulus āt ille nob̄ k̄ ī quo ec
clesia ista est tam grata deo est
cristus dominus. et vbera eius
dant vinuz perpetuuz. de quo
peruenit gaudium sempiter-
num. et non dicit q̄ dabit car-
nes et pinguedinez vel sangui
nem que fuerunt sacrificium
laborio sum synagoge quo de
us priuauit nos iam sunt mil-
le anni. nos autem dei sumus.
Domine mi fuit autem syna-
goga sicut mulier que habuit
alium virum super deū et per-
didit illum et domum sanctaz
et villas orationis. Et ista ec-
clesia fuit cerua in deserto si-
ne marito. sed deus vicem il-
lius supplet. Vnde ipse fortis

et gloriosus deus dicit ꝑ ysaiã
ca.lxiiij. Puelle sequestrate me-
liores sũt q̃ȝ ille que habẽt ma-
ritũ. Itẽ idem ꝓpheta ca.lxiij.
Ego faciã dic̃ dñs deus vineã
in deserto et flumina magna
ad potũ danduȝ populo meo
electo. et tu Jacob nõ obediẽs.
et tu israhel ñ audiẽs. sicut nos
domine mi extra obediẽtiã mã
simus nec habemus aures nec
oculos. q̃propter hec captiui-
tas nostra iam vsq3 ad cõple-
mentũ mille annorum ꝑuenit.
Timeo domine mi de lege no-
stra que furoris irã habet imp
petuũ dando oculũ ꝓ oculo ⁊c.
Et de cerua illa que habet vni
cũ hinnulũ q̃ hinnulus dicit in
euãgelio suo glorioso Mathe.
ca.v. Qui te ꝑcusserit in vnam
maxillam statue illi alterã. loq̃
tur Dauid in psal.xxxi. q̃ȝ ma
gna et q̃ȝ multa dulcedo tua
domine quã abscondisti timẽ
tibus te. et cõpleuisti eam spe-
rantibus in te. Et est clarũ do-
mine mi ꝙ populus synago-
ge timuerũt penas legis dãdo
oculũ ꝓ oculo. q2 erat in prom
ptu excecatio. Sed populus ec
clesie sperans est in dulcedine
dei. qui ꝑcussi in faciẽ nõ reper
cutiũt. q̃ ꝓpter parauit deus
illis. s. gentibus magnã multi-
tudinẽ dulcedinis sue quã ab-
scõdit a iudeis. Attamẽ dei su-
mus in omnibus casibus.

¶ Capitulũ. xxiiij.

Daueo dñe mi quod lo
quitur deus ꝑ os ysa.
ꝓphete de nobis cap̃.
xxix. cũ ait ꝙ erunt prophecie
apud nos sicut vba libri signa
ti quẽ non apit lector nec igno
rans litteras. De filijs aũt su-
pradictis q̃s deus totiẽs descri-
psit. vt supra allegatũ ẽ. cũ plu
ries loquitur deus in eodẽ cap̃.
cũ dicit manifestabũt semẽ Ja
cob et euangelizabũt deũ isra-
hel. et accipiẽt ignorãtes scien-
tiã et legẽ et musici scient legeȝ
et docẽt legem nostrã. Apte vi-
demus domine mi ꝙ iam sũt
mille anni ꝙ ignorantes musi
ci sciũt et docẽt legem nostram
Et q̃ sũt ignorãtes nisi genti-
les. Et qui sũt musici cantãtes
psalteriũ nostrũ. et prophetas
in ecclesijs suis nisi xpiani. De
quibus musicis siue cãtoribus
dicit deus ꝑ os Dauid in psal.
c. Cantate dño cãticũ nouũ q2
mirabilia fecit. Et q̃d est illud
dñe nisi testamẽtũ nouũ et an-
tiquũ siue lex antiq̃. Et de istis
musicis dicit ps. Cantate do-
no et bñdicite nomĩ eius. Ideȝ
Cantate dño om̃is terra psal-

mū dicite nomini eius. et in eodem Conuertētur ad te om̄es fines terre. et ibidem tibi cantabunt et dicēt nomini tuo psalmuz Vniuerse familie terre et non israhel. Singulariter etiā dicit de istis musicis deus per os Dauid. xcviij. Benedictus populus qui didicit cantilenā et beatus populus qui scit iubilationez et in lumine vultus tui ambulabunt De illis etiaz dicit Dauid psal. lxxxviij. Cantabunt tibi gentes canticū nouuz in domo dei mei. in isto loco ponitur cantilena anthonomatice. et iā sunt mille anni ꝙ nos iudei nō cātauimus istud canticū in domo sctā. De istis cantoribus dicit Dauid Cantabunt canticū nouū in domo dei ineternū. De nobis dicit in psal. cxxxvi. Quoniā cantabūt canticū dei in terra aliena. Et qualiter potest esse domine mi ꝙ speramus terram habere et nomē cū deus dixit p Amos ꝓphetam capi. v. Cecidit israhel et nō resurget. virga israhel ꝓstrata ē et nō eleuabitur. Idez ꝓpheta capi. ix. Et veniet tribulatō et nō saluabitur qui effugerit ex eis. et si abscōderit se in mōte carmeli indō pcipitabit eos manus mea. et si descēdēt in ꝓfundum maris illuc mittam serpētes et mordebūt eos. et si abierūt in captiuitatē corā inimicis meis. sibi mandabo gladium et occidet eos Ponā oculos meos super eos in malum et non in bonū. quod fecit nobis deus. iaz sūt mille anni completi ꝙ canticuz et psalmū cantauimus. ex quo sic est. Attamen dei sumus in omni euentu &c.

¶ Capitulum. xxv.

Domine mi dixit deus de nobis. Ponā oculum meum super eos in malum et non in bonum. sicut manifeste videmus iā sūt mille anni completi. dixit vero de istis filijs musicantoribus per os Dauid prophete. Oēs gētes plaudite manibus et cātate deo in voce laudis. et alibi dicit Iubilate deo om̄is terra. seruite domino ī leticia. Introite in conspectu eius in exultatione. Et scitote. quia dominus ipse creauit nos. et nō ipi nos. Quoniam nos sumus populus eius et oues pascue eius Introite portas eius in cōfessione. et domum eius cū cantilena confessionis. Et glorificate nomē eius quoniam suaue est. et misericordia eius vsq₃

ineternū et psalmo.xcv. Cātate domino om̄is terra. et annūciate de die in diē salutare eius. Paueo domine mi ex quo deus dixit p̄ os Hiere. pphete capitu.ix. Docete filios vestros et filias vestras fletū et plāctuȝ quoniā mors ingressa ē p̄ portas vestras. ex q̄ deus dixit de his filiis musicis siue musicātoribus p̄ os Dauid reges terre et om̄es populi. principes et omnes iudices terre. Juuenes et virgines senes cum iunioribus laudent nomē domini. et psal. In sacrificio cātus honorabit me. ac si apte diceret. non in sacrificio carniū hircorū et testinorū ipsorum sicut erat sacrificiū nostrum. Etiā domine mi nō negemus verba creatoris nostri qui dixit p̄ os ysa. pphete capitu. xlviii. Musici seu musicātores addiscūt scripturas. cū totū psalterium dauid sit musicali arte notatum per sonū acutum et grauē. his omnibus cōsideratis videtur mihi q̄ nos erremus in hoc q̄ nos d̄ sue laudis sacrificio eos iudicamus quod ī ecclesia deo exhibēt in cantando. presertim cū in lege dei de hoc īuenimus. precepta et exēpla dei. que etiaȝ dicat Laudate euȝ in cithara et organo laudate eū in cimbalis leticie. laudate in cimbalis magnis laudibus. et Omnis spiritus laudet dominum deum hoc scribit psalmo. xv. exemplum etiam in. ii. Regum capitulo sexto vbi legitur q̄ dauid discooperto capite saltās psallebat cum cithara ante archaȝ domini quem temeraria vxor sua michol ausa est redarguere. cui ipse ait. O fatua nonne videbit me dominus ante se despectum canentem et psallētem filii autem israhel sonabant buccinam dum transducebant archam. Sed quid sumus domine mi obsecro irridentes sollennitates ipsorum musicorum nisi Michol fatua. Et qui sunt isti canentes nisi Dauid et exultātes in deo in humilitate presertim cum dicat deus Om̄is spiritus laudet dominum si dixisset omnis israhelita. precipue tūc possemus aliis insultare. Et sic deus fortis et gloriosus dicit per os ysaie prophete capitulo secundo q̄ gentes sunt in cōspectu eius. sed hoc non est intelligendum de gentibus istis ante q̄ȝ haberent noticiam dei per aduentum iusti. quia tūc erāt pagani et idolatre. Ideo in-

telligi nō potest bene illud nisi de gentibus que inuenerūt dominū. que offerūt omī die sacrificium mundū in oriente et in occidente. sicut dicit p os malachie pphete vt iam supius ē allegatum. et certe domine mi nos erramus ī hoc actu dei. At tamen dei sumus.

¶ Capitulū. xxvi.

Paueo dñe mi q apostotauimus adeo in pricipio aduētus istius iusti. de q īduximus auctoritates pdictas. et cui expresse cōueniūt omīa que scripta sunt apud nos in libris legis et prophetarū. ppter quam apostasiam sic deus ptendit longitudinē dierū et captiuitatē istam nobis intulit: et si expectamus saluatorē aliū ab isto iusto nō prodest nobis. Nota q in ista pagina nō faciūt omnia exposita de verbo ad verbū ppter nimiā eius inculcationez. Sed argumētum nobis euidēs ē captiuitas illa que fuit in babylonia. lxx. annis: et quantū ad tēpus. qr breue et q̄ztū ad gratiā quia daniel ppheta fuit captiuꝰ nobiscū q fuit amicus dei et per quē consolabamur nos de libertate ppinqua. nā etiaz oēs tribus fuerūt in ipa captiuitate. sed hec captiuitas iam puenit ad cōplementum mille annorū. et nūc nec ē daniel aut alius ppheta nobiscū. et omīs tribus nulla excepta sunt in dispersione elongate a domo sācta. Ex quo signū est euidēs q pro peccato generali quod dū pseueret in nobis omībus. pseuerabit ira sup gentē nostraz sine spe. et tū expectamus aliquem aliū. que expectatio non nprodest nobis. Et si voluerimus dicere q hec captiuitas non est generalis. et q in aliqua parte mūdi nos habemus regem et principē. cito poterimus ßm legem nostrā argui de mēdacio et conuinci. Nā si nos iudei in aliqua parte mūdi regē et principem haberemus. hoc esset d vna sola tribu. s. iuda sed deus diffiniuit q nō esset sup iuda rex ex illa ineternuz. vnde dixit Hiere. ppheta c. xvij. Peccatū iuda scriptū est cuz stilo ferreo in lapide adamātino insiliēs sup corda eorū. et id quod scriptum est stilo ferreo in lapide adamātino qualiter deleri expectamus nō delebitur ineternū: presertim cū deus fortis et gloriosus locutus est p os prophete cap. iij. Dñator dñs auffert a hierusalē et iuda iudicez

prophetā et principem. De nobis etiam dicit ꝓpheta iesus filius boceri ca. iij. libri sui. Erūt filij israhel sine pricipe et sine lege. nos scimus domine mi ꝙ ab initio mūdi fuerūt aliq magni et sancti corā deo et in principio fuerūt lōge vite sicut matusalē et Enoch et ceteri. et nulli istorū extendit deus vitaꝫ vltra mille annos. et nos inuenimus inter nos ꝙ messias siue xp̄s nobis ꝓmissus fuit natus tempore captiuitatis illius que fuit in babylonia. lxx. annorū Sꝫ hoc tēpus nostrū habet in etate mille q̄drigētos ānos quā fabulā et non ꝓphetiaꝫ nulla ratione possumus defendere. hec tm̄ dicimus et asserimus i synagogis nostris vbi cōmiscetur nullus extraneus. ꝟ audias doctrinaꝫ cristianorum publicā super psal. fundmēta lxxxvi. nunquid syon dicet hō et homo natus est in ea. et ipse qui est altissimus fundauit eā in verbis istis nominat mariā dominā nomine ciuitatis. et dicit ꝙ homo natus ē in ea. et nō dicit cum israhelita vel tali. vt intelligas ꝙ filius marie nō fuit vnq̄ꝫ in lumbis aut filius alicuius hominis. Et in. ij. li. Regum cap. ij. hoc manifeste declaratur cū d̄s dicit ad dauid quādo compleueris dies tuos et dormieris cum patribus tuis. suscitabo progeniem tuam post te que egredietur d̄ vtero tuo. et ego ero illi in patrem et ipse erit mihi in filium. Sed nunq̄ꝫ fuit possibile domine mi ꝙ aliq̄s egrederetur de vtero patris sui. sed hoc expresse ponit ad demonstrandum ꝙ xp̄s non foret concipiendus in muliere ꝑ semen decisum de lūbis viri sicut ceteri homines. taꝫ a dauid q̄ꝫ ab alijs dicit deus per os dauid in psalmo. cix Ex vtero ante luciferuꝫ genuite. ac si deus fortis et gloriosus diceret de xp̄o suo ꝙ de voluntate sua que ē spiritussanctus genuit eū. et nō de semine ducēdo. Cuꝫ ponit ex vtero sine virili semine p̄ter cursum solitū nature. et hoc est etiam de doctrina xp̄ianorum que nō moratur in capitibus nostris. propter hoc euenit nobis illud in quo iam sumus. describit etiā per eundē modū xp̄m nasciturum dauid propheta cuꝫ dicit psalmo. cxxxi. Jurauit dominus Dauid veritatem de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Attamen dei ꝛc.

¶ Capitulnm. xxvij.

d

C Erte domine mi licet nobis nō opponant xp̄iani dicta saraceno rum precipue que tradūtur in alcorāo et ī expositōibus eius. sciētes ꝙ nos non reciperemus sicut nec ipsi recipiūt. tñ ad fatigationē nostrā et ad fortificationē xp̄ianorū maxie simplicium si nobis opponerentur illa dicitur a saracenis de Jesu et de beata maria matre eius. Omnes eni saraceni dicunt ꝙ ipse fuit ille messias quē ꝓphete predixerūt esse venturū. et p̄ponunt illū mahumeto quantū ad genealogiā. fatentur enī ꝙ parētes et proaui mahumeti fuerūt idolatre et de semie aggar ancille. Et dicūt ꝙ messias fuit filius ysaac et ꝓphetaruz et iustorū. et sanctoruz de recta linea vsqꝫ ad beatā mariā virginem matrē eius.

D E maria vero dicitur sic ī alcorano de familia adamar. Dixit angelus gabriel ad Mariam. O maria deus te elegit et dotauit te gratia et preelegit te sup oēs mulieres oium seculorū et posuit te quasi vnū medium diuidens inter homines terrenos et angelos dei in paradisuz deliciarum.

D Icunt etiam oēs saraceni ꝙ xp̄s siue messias habuit a deo potestatem faciendi miracula. sanandi omēz languorē et infirmitatē. et eijciendi demonia. et suscitandi mortuos. et credūt oīa miracula que euāgelia iesū fecisse cōmemorāt. et hoc expsse testificatur alcoranus vbi dic̄ i ca. p̄dicto adamar ꝙ messias sciuit et scit omīa et etiam secreta cordiū. Vñ verba Mahumeti fuerunt talia sciuit ey se id ē Jesus oēs libros et omnem sapientiā. et etiā totam legez moysi vsqꝫ ad finē. et quid omnes homines cōmedebant et bibebant in domibus suis. et quid reponebant in thesauris suis.

D Icunt etiā arabici de xp̄o siue messia ꝙ dū fuit in hoc mūdo contempsit diuitias et abiecit carnales delectatōnes. nec habuit cōcupiscētias que sunt occasio pctī et causa inobediētie. Jtem inuenitur in alcorano illud verbum euangelicū Vulpes foueas habēt et volucres celi nidos Et hec omnia dñe mi licet sint absqꝫ vl' sine auctoritate ex parte dicentis siue dicentiū. sūt tamen cōformia his que ꝓphe-

te dixerũt de messia in pri̇̃o ad-
uentu suo vt patet in predictis
Dei tamẽ sumus in ꝛc.

Dicũt etiã in alcorano
ꝙ eyse id est iesus xp̃s
est verbum dei. et hoc
scȝ verbũ dei iesus ẽ apud sara
cenos quasi nomẽ propriũ ita
ꝙ nullus alius homo vocatur
hoc noĩe nisi iesus quẽ vocant
eyse Arabice. sic dicitur etiaȝ in
alchorano dixit deus ad eyse.
Ego sum sufficientia tua. ego
eleuabo te et purificabo te ab i-
fidelibus arabice sic. Conside-
ra ergo dñe mi ꝙ gens iudeo-
rũ ꝓpter captiuitatẽ quã pas-
si sũt iã mille annis ꝙ etiam su
mus paucissimi iudei in com-
paratiõe aliarũ nationũ. Naȝ
saraceni multiplicati sũt et cre-
scunt quottidie. Fides etiã xp̃i
impleuit totũ mundũ. nos ve-
ro tantũ vbiqȝ dispersi sumus
primogeniti a deo nostro. vbi
qȝ sumus paucissimi. sicut ru-
ben cui dixit pater non crescas
ꝛc. nos autẽ nõ crescimus. et illi
pauci qui sumus: sumus inimi
ci sup̲ omnes gentes. et nil ꝓfi
cimus. Testimoniũ multoꝛuȝ.
stat semp̲ cõtra nos. s. xp̃iano
rum et saracenoꝛuȝ. Alcoꝛanus
eoꝛũ et euãgeliũ xp̃i quibus no-
lumus credere q̃ȝuis meo iudi
cio alcoꝛanus nihil valeat cum
manifeste cõtineat contra do-
ctrinã nostrã sicut melius ipse
nosti et positoꝛ seu cõpositoꝛ ei
eius: vt apparet euidẽter igno
rauerũt testimoniũ. Sed quid
dicemus de euãgelio supposi
to ꝙ xp̃s siue messias iaȝ vene-
rit. nihil tamẽ continet contra
ꝓphetas et legẽ nostrã. sed est
manifestatio oĩm ꝓphetaruȝ
et ꝓmissionis impletio que in
lege continẽtur sumẽdo spiri-
tualiter ꝓut continet doctrina
xp̃ianoꝛuȝ. Nihilominus dñe
mi sup̲ his dubijs ad te recur-
ro maxime sup̲ primis nostris
que habui a ꝓphetis. qꝛ alco-
rani testimonia scio q̃bus nul
lum fructũ imputabo tu ma-
xime qui arabicũ scis. perfecte
nosti. qꝛ ipse mahumetus q̃ di-
xit se ꝓphetã nec vẽtura p̃dixit
et q̃ dixit se nũciũ dĩ. cõtra deũ et
eius scp̃turã docuit penitus vt
coꝛruptus hõ pẽitus et ignoꝛãs
Et hec frater alphũsius boni
hoĩs hispanus. amoꝛe et ĩstã-
cia fr̃is hugonis magistri eius
dẽ oꝛdinis p̃dicatoꝛũ ad trãsla
tiões q̃s idẽ hugo fecit nup̲ de
Epistola Samuelis. addidit
¶ Explicit Ep̃la Rabbi Sa-
muelis quã scripsit ad Rabbi
ysaac magistruȝ synagoge ꝛc.

¶ Ad hec veniũt duodecim patriarcharũ testimonia. argumentũ samuelis in pmissa sua epistola cõfortantia. nõ omittenda: qui patriarche de venturo xpo loquentes. apertissime eius diuinitatẽ significauerũt.

¶ De qbus ita scribit Vincentius libro secũdo speculi historialis. Extãt testamenta duodecim patriarcharũ ĩ quibus sunt pulcherrime de xpo prophetie quas nup magister venerabił Robertus linconiẽsis eps de greco in latinũ trãstulit ¶ Primũ ergo testimoniũ ẽ patriarche Jude qui ait visitabit nos dominus in misericordia et exurget homo de semĩe meo hoc ẽ germẽ di altissimi. vt sol iustitie ambulabit cũ filijs hominũ in mansuetudine et iusticia et om̃e pctm̃ nõ ĩuenietur in eo. et aperientur sup ipsum celi ad effundendum spiritussancti benedictionẽ.

¶ Secundũ ẽ patriache Rubẽ qui inquit sic. Quis nosceret legẽ domini et sacrificia p om̃i populo israhel vsq ad consũmationẽ tpm principis sacerdotũ xpi: quẽ dominus elegit regnare sup om̃s populos et adorari semen eius. quoniã p nobis morietur in bellis visibilibus et inuisibilibus et erit in nobis rex seculorum.

¶ Tertiũ ẽ patriarche Gad auferte odiũ ab animabus vris et diligite inuicẽ in rectitudine cordis: dicite aũt et vos filijs vestris vt honorãt iudam et leui quoniã ex eis oriri faciet dominus saluatorẽ israhel.

¶ Quartũ est Aser. altissimus visitabit terrã et ipse veniẽs vt homo cũ hominibus manducans et bibens hic saluabit israhel et om̃s gentes vir abscõditus. Dicite ergo filijs vestris vt non discedent ab eo.

¶ Quintũ ẽ leui patriarche. Ecce filij mei ostendi vobis tẽpora extrema. qm̃ om̃ia fient in israhel. et vos mãdate filijs vestris vt venerãtur leui et iudã per iudã enĩ orietur salus israhel. et in ipo benedicetur iacob per sceptrũ enim eius apparebit deus habitans inter homines vt saluetur genus israhel. cui congregabit iustos ex gentibus.

¶ Sextũ ẽ patriarche Symeon Dñs magnus deus israhel apparebit in terra vt homo et saluabitur in ipo adam. tunc deleantur om̃es spiritus erroris in conculcationẽ. et homi-

nes regnabunt sup̄ pnitiosos spiritus: tunc resurgā in leticia et benedicā altissimū in mirabilibus suis: quoniā deus corpus assumēs et comedens cuz hominibus saluabit homīes.

¶ Septimū ē patriarche Dan Dominus erit in medio israhel et sanctus regnās sup̄ homines in humilitate et paup̄tate. et qui credent in eū regnabunt in celis in veritate.

¶ Octauū ē p̄riarche Leui cognoui o fili ex scp̄tura Enoch q̄niā i fine tempoꝝ impie regetis. in dn̄z manus īponētes in omni malicia et cōfundentur in vobis frēs vestri et in oībus gentibus eritis illusio.

¶ Nonū est Isachar. Omnē agrestem feram seruituti subicietis habentes vobiscū deum celi cū hominibus in simplicitate cordis.

¶ Decimū ē patriarche Zabulon. Videbitis deū i forma hominis quoniā iam elegit dominus nomen eius. Et rursum in malicia sermonū vrōrum ad iracundiam ꝓuocabitis euz et abiecti eritis vsqz ad tempus cōsummationis.

¶ Vndecimū ē patriarche Joseph vidi quoniā ex iuda nata ē virgo hn̄s stolā bissinam: et ex ipsa prodijt agnus immaculatus. gratia dei saluans oīs gentes: regnū autem eius eternū quod non peribit.

¶ Duodecimum ē Beniamin Adorabitis regez celoꝝ qui in terra apparebit in forma hominis et q̄tq̄t credidere eū i terra congaudebunt ei ꝛc.

¶ Add ad hec Sibille testioniā aduētū xp̄i p̄conisantia: que sibilla fuit tempe regis priami et troiani belli sic inquiens.

¶ In vltima etate humiliabitur deus et humiliabitur proles diuina: iungetur humanitati deitas: iacebit in feno agnus. et puellari officio educabitur deus et homo. Signa p̄cedent apud iudeos. mulier vetustissima. s. elizabet puerū cōcipiet: Boetem. s. stellam orbis mirabitur: ducatuz p̄stabit ad ortum. s. xp̄i hic habens penes xxxiij. annos elegit sibi de piscatoribus deiectis numerum duodenariū vnumqz diabolū scz iudaz glorn̄ō in gladio belloue eneadem vrbem glo. scilicet Romam regesqz subijciet. sed in hamo piscatoris deiectione et pauperie supabit: morte ꝓpria mortuos suscitabit. et cuz mactabitis viuet et regnabit. Et cū cōsummabūtur oīa

fiet resurrectō. Bonos iudicabit et malos. Hinc quattuor anialia surgent in testimoniū glo. quattuor euangeliste nomen agni in tuba concinēt. ferentes iusticiā legēq3 irreprehensibilē sc3 euangeliū cui cōtradicetur a bestia sc3 antixpō. Et surget stella mira sc3 paulus quattuor habēs animaliū imaginem eritq3 i tuba mirabili: damnatos illuminabit. hic gladiabitur moriens illustrabitur. porro gloriosus exitus eius. Erit autem bestia horribilis ab oriente veniens sc3 mahumet cuius rugitus vsq3 ad gentes punicas audietur. Stelle q̄q3 due consiles prime insurgent glo. Dominicus et franciscus contra ipam sc3 bestiā antixp̄m et nō obtinebūt vsq3 dum veniat abhominatio et volūtas altissimi consummetur: alij dicunt illas stellas Enoch et Helyam fore et est credibile. hec ille.

¶ Ad hec aggeus ppheta. ij. c.

¶ Adhuc vnū modicū est. et ego cōmouebo celū et terra3 et mare et aridā: et mouebo omnes gentes. et veniet desideratus cūctis gētibus: et implebo domū istā gloria. Et sequitur magna erit gloria domus istius nouissime plusq3 prime dicit dominus exercituum.

¶ Itē Daniel nono capitulo.

¶ Septuaginta hebdomades abbreuiate sūt sup populū tuū et sup vrbem sanctā tuam vt cōsummetur p̄uaricatio et fine3 accipiat peccatū: et deleatur iniquitas et adducatur iusticia sempiterna: et ipleatur visio et pphetia et vngatur sā ctus sanctorū: Et textus ibidē ad finē exprimit destructione3 ciuitatis hierusalē: morte3 xp̄i et cōsūmatōe3 captiuitatis iudaice.

¶ Innumeris auctoritatibus pōt xp̄i aduentus pbari omnia nanq3 creata crediderūt et cognouerūt suū creatorē solis iudeis obstinatis manentibus.

¶ Sequitur epistola qua3 misit pōtius pilatus Tiberio imperatori romano.

Pontius pilatus imperatori Tiberio salutes dicit. Nuper accidit et ego ipse probaui iudeos p eorū inuidiā se suosq3 posteros crudeli damnatiōe periisse. Cū pmissum haberēt patres eorū q deus eorū mitteretur de celo sācto suo q̄ eorū rex merito diceretur. et hunc cū pmissū haberent p virginē missurum. de

niq3 cu3 illic esset et vidissent eũ iudei cecos illumiasse. leprosos mundasse. paraliticos curasse demones a corporibus obsessis effugasse. mortuos resuscitasse. ambulasse siccis pedibus super vndas maris. imperasse vẽtis. et alia mlta fecisse miracla. pp terea magna mltitudo ppli iudeorũ ip su3 esse filiũ dei dicerent. ducti sũt contra eũ inuidia. mentiẽtes dixerũt quidam eum esse magũ et contra legem eorũ agere. Ego autem credidi verbis eorum ita esse. et tradidi eum flagellis cesum arbitrio eorũ. Ipsi autẽ crucifixerunt eum in ligno. et mortuu3 sepelierunt. et sepulture custodes adhibuerũt. Ipse vero. militibus pretorij mei monumentum custodientibus et signãtibus. tertia die resurrexit de monumento. Intantũ autẽ excessit inuidia et malignitas iudeorũ vt darent pecuniam militibus meis. dicentes. dicite q vobis dormiẽtibus venerũt discipuli eius et furati sunt corpus eius et secu3 detulerũt. Milites autẽ mei cũ accepissent pecuniam. veritate3 et que facta sunt tacere non potuerũt. sed eu3 vere resurrexisse et vidisse testati sunt. et pecuniã ab eis recepisse. Hec omnia tibi cesar direxi. ne aliter quisq3 cõtra veritatẽ mentiatur. et ne existimet fore credendũ mendatijs iudeoru3 Ad te omnia scripsi que facta sunt de Jesu nazareno in pretorio meo rc.

¶ Impressa est Epistola Rabbi Samuelis: vna cu3 testimonijs duodecim patriarcharu3 Epistolaq3 pontij Pilati huic ãnexis. arte literaria p famati Casparis hochfeders nũrenbergensis. decimanona Martij. Anno saluatoris nrĩ. M.cccc.xcviij.

Laus deo

Adde Flavii Josephi historiam judaicam Lib. XVIII. cap. IV. in Editione Francofurtana anni 1580. pag. 522. V. eodem tempore &c.

May 1942

METZ?

CASPAR HOCHFEDER

SAMUEL, RABBI. Epistola contra Judaeorum Errores. 1498.

*Hain *14,270; B.M.C. II, 478; Stillwell S107.*

Printed with gothic types, in quarto form, in two columns, 35 lines to a column. It has 22 leaves. The size of a leaf is 220 × 153 mm., and the printed text in a column measures 155 × 47 mm.

"HERE begins," the prologue reads, "the letter which Rabbi Samuel the Jew, of the city of Sem in the kingdom of Morocco, sent to Rabbi Isaac, master of the synagogue at Subiulmeta in the said kingdom, in the year 1000. The author, a Jewish catechumen, wrote the book in Arabic, not only because of its value but because the Arabic tongue is unknown to many Jews and almost all Christians and he wished to keep his secrets hidden. At last, after many years, the letter came to the hands of one Brother Alphonsus Bonihominis, a Spanish Dominican; it lay a long time concealed, but in the year 1338, during the papacy of Benedict XII, it was translated faithfully into Latin by the same Alphonsus."

The purpose of Rabbi Samuel was, as the title-page indicates, to prove that "the Jews and their posterity are deceived in their hope as regards the evidence of the Law and the Prophets concerning the Messiah to come." Accordingly, in twenty-seven chapters, he presents his arguments, marshalling a large number of passages from the Prophets. Appended is a letter from Pontius Pilate to the Emperor Tiberius on the undoubted resurrection of Jesus.

Rabbi Samuel, known also as Samuel Maroccanus, lived in the twelfth century. His Arabic name was Samuel Abu Nasr Ibn Abbas, and he was well versed in philosophy and science. On one of his numerous journeys he claimed to have had a vision in which Mohammed appeared to him, and subsequently became a Mohammedan and wrote a treatise against the Jews. It was upon this *Ifham al-Yahud* that the present *Epistola* was based. Nothing is known of the Latin translator; M. Steinschneider in his great catalogue of the Hebrew books in the Bodleian Library suggests that he may have been no one else than Paul of Burgos, the converted Jew who became bishop of his native city and chancellor of Castile.

The colophon states that the volume was printed by Caspar Hochfeder "Nurembergensis" on March 19, 1498. Hochfeder, who had worked at Nuremberg since 1491, in 1498 transferred his activities to Metz. In his earlier books the colophon usually mentions that the printing was done "zu Nuremberg"; it has been thought therefore that the word "Nurembergensis" in the present volume denotes the origin of the printer rather than the place of printing. The type with which the book was produced was used by Hochfeder also at Metz.

Bought in March 1937.